52285

52285

III. (XIV.) évfolyam 5—6. szám. 1927. május—junius.

BOTOND

SZÉPIRODALMI·ÉS·TUDOMÁNYOS·FOLYÓIRAT

SZERKESZTI: BARTÓK MIKLÓS.

TARTALOM:

BARTÓK MIKLÓS: Nuda veritas. — PAUL VERLAINE—GULYÁS PÁL: Az égnek túl a háztetőn... (Műfordítás.) — DOBOS LÁSZLÓ: És közben este lett. (Egyfelvonásos.) — JUHÁSZ GÉZA: Költemények. — LANGHOFFER PÁL: A megszállt Felvidék irodalma. (Folytatás.) ÉLTETŐ LAJOS: Éjféli vonaton. (Vers). — BARTÓK MIKLÓS: Minden jó lesz. (Novella.) — DOBOS LÁSZLÓ: Salome-torzó. (Vers.) — LOSONCZY LÁSZLÓ: Az öreg Petrusz fogadása. (Novella.) — MIHÁLY LÁSZLÓ, LÁNYI KÁLMÁN: (Versek.) — Könyvszemle. — Innen-onnan. — Ifjúsági élet. — Szerkesztői üzenetek.

Megjelenik havonkint

EGYETEMI KÖNYVTÁR SZEGED. FOLYÓIRATOK 1927/28 1-40.

KETTŐS SZÁM ÁRA: 1.20 P. — EGÉSZ ÉVRE 6 PENGŐ.

Kiadja: a Polgáriskolai Tanárképző Főiskola „BOTOND" Bajtársi Egyesülete.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, I., Győri-út 13.

52285

II. (XIV.) évfolyam 5—6. szám. 1927. május—junius.

BOTOND

SZÉPIRODALMI·ÉS·TUDOMÁNYOS·FOLYÓIRAT

SZERKESZTI: BARTÓK MIKLÓS.

Nuda veritas.

Válasz: Siklaki Istvánnak.

A Tanáregyesületi Közlöny májusi számában megjelent, számunkra irt üzenetből nyilvánvaló az a végzetes tévedés, melylyel az illusztris cikkíró a polgáriskolai tanárokat és a tanárjelölteket nézi. A háromoldalas üzenet olyan sajátságos sorozata a tévedéseknek, melyek egymást nagyszerűen támogatják, de ha csak egyet változtatunk meg közülök, az egész sor fölbomlik és az igazság sorozatává válik. Mert végeredményben sok jóakarattal megírott cikk, nemes és szép cél világítja át a sorokat, csak az a kár, hogy ez a világítás rossz oldalról jön. Mert ennek a világító célnak az lenne a feladata, hivatása, hogy vezessen, mindent egyformán átvilágítson, megmutassa a bozótot és tiszta utat, — az ilyen cél, az ilyen világosság ne fordítson hátat a bevilágítandó területnek! Az igaz útra világítson és ne a néző szemébe, világítson rá, bizonyítsa be, hogy minden szavának reális alapja van és ne prüszköljön a néző szemébe, hogy nesztek fiatal uracskák, tanárjelöltek, ideákért rajongó fiókák, itt egy csomó nektek való gyönyörűséges frázis, bóduljatok meg tőle. Ugyan, ugyan! Hol árulják az ilyen szemüvegeket, melyek a mások látókörét ilyen mikroszkópikus méretűnek mutatják?

Ismeretes az a vita, amely a tanárképző reformja körül folyik. Tudtára adjuk mindenkinek, világos bizonyságot teszünk róla, hogy az eszmét, a reform ideális oldalát nem ellenezzük, szívvel-lélekkel rajta vagyunk, hogy a tanárképző fejlesztessék, de a keresztülvitel, megoldás módjára nézve külön nézetünk van. Hangsúlyozzuk azt is, hogy a reformot nem politikai, hanem pedagógiai szempontból nézzük.

Tisztítsuk meg tehát először a dolgot az egyéni érdekektől, azonban a tények szempontjából ezeknek is el kell ismernünk létjogosultságát. Amikor mi, polgáriskolai tanárjelöltek a kultuszkormányhoz memorandumot terjesztettünk föl, hivatkoztunk szer-

zett jogainkra, amikor mi három évre iratkoztunk be, három évvel számoltunk. Kértük, hogy vonatkozzék a négyéves képzés azokra, akik már tudják, hogy mennyi időre kötik le magukat s akik számoltak azzal: vajjon anyagi erőm, az időm, a jövőm, a megélhetésem tart-e négy esztendeig? Akik itt, a fővárosban helyezkedtek el, itt biztosítottak maguknak megélhetést, azoknak tanulásuk abbanhagyását jelentené a szegedi egyetemre való áthelyezés. Vonatkozzon ez azokra, akik abban a tudatban vállalkoztak a tanárképző elvégzésére, hogy Szegeden kell jövőjüket biztosítaniok. Ebben állt a „Szegedre való áthelyezés félelme" amely alól ideig-óráig felszabadultunk és amelynek kifejezést adtunk a „Botond" hasábjain.

Ez a pár megelégedett sor szolgált alapjául annak a háromoldalas förmedvénynek, amellyel a Tanáregyesületi Közlöny megtisztelt bennünket. A lap szerkesztője, a cikk írója „lelkiismeretlenségnek", sőt ennél többnek nevezi mozgalmunkat, mint olyat, amely a tanáregyesület munkája elé akadályokat gördít. Vajjon a nobilis cikkíró tisztában van a „lelkiismeretlen" szó etikai tartalmával? Ha nincs, akkor ajánljuk, tanulmányozza az etikának eme pontját és az abból vonható tanulság alapján változtassa meg nézetét, mert egy ilyen keserű pirulát még hatszor annyi és ezerszer szebb, megindítóbb frázis ostyájában sem vagyunk hajlandók bevenni! Melyik a lelkiismeretlenség, az-e ha a hallgatók, akik fiatalon megkezdve a küzdést, dolgoznak, hogy tanulhassanak, vagy őreg szüleik utolsó garasaira vannak ráutalva és ezért ragaszkodnak szerzett jogaikhoz — vagypedig az, ha az életben kint levő tanárok, akiknek a megélhetésük biztosítva van, a fizetés- és tekintélyemelésre nem találnak alkalmasabb eszközt, minthogy a hallgatók fele abbahagyja tanulmányát, a másik fele pedig még egy évig egyék ebből a keserű kenyérből?!

A cikk tévedései támogatják egymást, az előbbit is a következő: „. . . verejtékes garasainkból fogjuk összeadni azt az összeget, amellyel a tanárképző negyedik esztendejét át tudjátok élni." O quanta species! . . . cerebrum non habet. Nincs bizony. Mert szép, szép a szó, de csak úgy, ha reális alapja van. Mi kívánjunk a tanáregyesülettől ilyen áldozatot? Mi, amikor kézzelfogható bizonyítékaink vannak rá, hogy az egyesület tagjainak — pár % kivételével, akiknek hálás köszönet — értünk való áldozatkészsége nulla? Amikor lapunkat, melyet fáradságos munkával, óriási anyagi áldozatokkal tartunk fent, a polgáriskolai igazgatók 50 %-a visszaküldi, 40 % pedig még ennyit sem tesz? Ez a „szeretet", „lelkesedés" „támogatás", melyről a szóban levő üzenet beszél?! Sapienti sat.

És itt úgy érezzük, hogy a pedagógus szólal meg bennünk, a szó és tett összhangja nélkül nincs nevelő. Igérünk fűt-fát, beszélünk tücsköt-bogarat és semmit sem teszünk. Így nevelünk? *Itt kell fejlesztenünk a tanárképzést!!* De ehhez elsősorban önismeret, önkritika kell, aminek semmi köze sem Szegedhez, sem az egyetemhez.

A reformmal kapcsolatosan feltehetjük azt a kérdést: vajjon

elég e a tanárnak *csak* a tudás, vagy fontos-e, hogy ezeken kivül belső értékei, egységes nevelői lélek sugallta elvei legyenek, vajjon hol folyik az ideálisabb tanárképzés, az egyetemen, vagy a főiskolán? Csak pusztán tudósokra van-e szüksége a polgáriskolának, vagy tanárokra is?

Az egyetemen úgynevezett „tudós"-képzés folyik, ott nem főcél tanárokat nevelni. Egyes részletekbe belemélyednek, nagyméretű, mély tudásra tesznek szert, de az *egész*-ről egységes képük nincs. (Hangsúlyozzuk, hogy ennek nem az egyetem vezetői az okai; ilyen az egyetem szervezete.) Vajjon ad-e egységes pedagógus-lelket, egységes elveket a szétforgácsolt, elaprózott tudás, még akkor is, ha ezekben az apró részekben hihetetlen ismerethalmaz van? Van-e harmónia az olyan lélekben, amelyet nem egyenletesen műveltünk és összhang az olyan tudásban, mely pl. *mindent* tud a cserebogárról és vajmi keveset az egérről? A tudósnak ez kell: ismerje meg tökéletesen a pókfaunát, azután hunyja be a szemét, azt, hogy hogyan kell egységes tudással, lelkülettel, elvekkel tanítani, nevelni, azt felesleges tudnia. De a tanárnak ez fontos.

Azonban nem szabad általánosítanunk, minden oldalon tiszteletet kell adnunk a kivételnek. Az egyetemnek óriási hatalma, érvénye, jelentősége van egy nemzet életében, kultúrájának fejlesztésében, ezt a hivatását példátlanúl betölti, de bizony igen gyakran nevel fél- vagy negyedrész embereket és elég ritkán jó tanárt. Hiszen szervezeténél fogva nem is ez a főcélja.

Ismertem egy középiskolai tanárt, német nyelvet tanított és egyszer megszállta a buzgalom, ami abban állott, hogy egyszerre feladott tanítványainak 10 lap német szöveget megtanulni könyv nélkül. Persze senki sem volt rá képes, mire a tanár ismét feladta ötször, tizenhatszor. Három hét mulva sem tudta senki. Holott, ha rendesen beosztja, pár óra alatt végez vele. Pedig óriási tudását mindenki ismerte, kitűnően értette tárgyát. Vajjon közoktatásunknak ilyen tudós, négyliteres fejű emberek kellenek, vajjon az állam miért fizeti a tanárokat azért, hogy tudjanak, vagy azért, hogy tudásukat átadják? Vagy elég, ha a tanár tud, a növendékeknek nem szükséges? Bizony az egyetemről sokszor kerülnek ki ilyenek, akik tehetetlenek tudásukkal. Szép, szép dolog sokat tudni és gyönyörködni benne, de az iskolának nem szellemi akrobaták, hanem tanárok kellenek. Természetesen itt is vannak kivételek, tehetségek, akik ezek ellenére sem lesznek strapatanárok, ezekért igen nagy kár. Mert nem elég az, ha a tanár úgy nyújtja bele nevelő-csápjait a gyermek lelkébe, mint a cserebogár az éjszakába.

Ezzel szemben főiskolánk kizárólagos célja a tanárképzés, ezért egyetemes tudást ad, nem részletet, hanem egészet. Ez az egységre való törekvés legjellemzőbb sajátsága a harmónikus léleknek. A tanárképző személyiségekre törekszik, kész embereket akar adni a társadalomnak, itt nem elég bizonyos ismeret elsajátítása, itt jellemet, a szó legszorosabb értelmében vett tanárt nevelnek. Tekintsünk végig a pedagógia történelmén, mindenütt előbukkan Aristoteles megállapí-

tása, hogy az igazi tudásnak három foka van: diszpozició, ismeret és amikor az ismeretet közölni, átadni, tanítni is tudjuk. Ez utóbbi a legtökéletesebb, tehát az a bizonyos tudósképzés lényegében szenved csorbát. De nem is ez a legfontosabb, hanem a gyermek, a növendék ismerete, hiszen a tanításnak lélektani alapjai vannak. A főiskolán a tanítás, nevelés központja a gyermek, itt az intelligens emberen kívül személyiségeket bontakoztatnak ki, az egyetemet végzetteknél *csak* a tantárgy fontos. A mi feladatunk küzdeni a didaktikai materializmus ellen, mi embert nevelünk, az egyetem ember nélküli embert: *puszta* tudást. Itt ugyanolyan fontos a tudás, mint az egyetemen, de ez nem elég.

Ez volt az *ideális* rugója a szegedi egyetemtől való idegenkedésnek, mélyen tisztelt Tanáregyesületi Közlöny! Nem mi gördítünk akadályokat az útjokba, azok előbb megvoltak, mint mi, csakhogy Önök olyan nagy urak, hogy észre sem veszik, tehát ha megbotlanak bennük, minket ne okoljanak.

Tény azonban, hogy haladnunk kell, a korral változnak az igények, szélesednek a látókörök. Azonban a haladásnak nem az módja, hogy ami eddig volt és jó volt, azt most teleszíva tüdőnket elfújjuk a föld színéről, hogy újat fújjunk a helyébe. Egy több, mint félszázados intézményt nehéz elfújni — de még nehezebb egy jobbat fújni helyette!

Szép és becsületes múltu intézményünk elfújásán ne fáradozzunk, nagyobb szeleket kiállt az már. Építeni rombolás nélkül is lehet. A magunk részéről kitörő örömmel üdvözöltük annak idején a tervet, de a rombolás nem természetünk. Mi akadálya van annak, hogy a hároméves főiskolát négy évre kifejlesszük? Miért kell annak Szegedre mennie az egyetemre, ahol megtürt alakok, rendkivüli hallgatók lennénk? Ki hajlandó megalázottnak lenni, az ötödik kerék szerepét játszani? Azonkívül, ha négy évet hallgatunk az egyetemen, ugyanabból vizsgázunk, mint a gimnáziumi tanárjelöltek, kinek lesz kedve kevesebb fizetésért polgáriskolához menni? Vagy akkor több fizetésünk lenne? Ha az államnak pénze lenne a polgáriskolai tanárok jobb fizetésére, akkor már rég kifejlesztette volna négy évre a főiskolát.

Azzal is szokás magyarázni a reform okát, hogy amint a jogakadémiákra nincs szükség, mert az egyetem jogi fakultása ad elég jogászt, úgy nincs szükség külön tanárképzőre sem, mert az egyetem bölcsészeti fakultása nagyobb mértékben ugyanazt csinálja. Itt a meghallgatás reményében kérünk egy pár szót: a jogakadémiák célja ugyanaz, mint az egyetem jogi fakultásáé, de a tanárképző főiskola teljesen sajátos munkát végez, melyet nem helyettesít a bölcsészeti kar. Ezt fentebb vázoltuk.

És még egy pár pillantást vessünk önmagunkra. Nem ellenezzük a reformot olyan formában, hogy a mostani főiskola toldassék meg egy évvel. De csak akkor, ha akik a hároméves főiskolán kezdték meg, végeztek. Mert mi nem kívánjuk a tanáregyesülettől, hogy a negyedik év költségeit saját „garasaikból" fedezzék, akkor a szó és tett összhangja nagyon nehéz lenne. Vajjon melyik polgáriskolai tanár lenne hajlandó arra, hogy egyévi fizetését átadja e tanulmányi célra,

de úgy, hogy az az egy év a nyugdíjban se számítson? Ha ezt bárki megteszi, elhisszük, hogy azok a gyönyörű, puffogó mondatok szívből jöttek.

Az illusztris cikkíró azzal érvel, hogy „többet akarunk tudni. Tartalmasabbá szeretnénk tenni lelkünket" a négyéves képzéssel. Ki mondja azt, hogy kint az életben nem szabad művelődni? Vagy csak addig tanulunk, amíg kényszerítenek rá? Hogy kívánhatunk akkor tanítványainktól spontán tevékenységet? Bizony, az összes érvek között ez a leggyengébb. Jöjjenek hát vissza idősebb kartársaink, mondjanak le fizetésükről és járjanak még egy évet, ha többet akarnak tudni. Vagy mint előbb említettem, adják ide egyévi fizetésüket.

Vagy ne is adjanak semmit, nagyon nehéz lenne. Csak a legkevesebbet tegyék meg, amivel kételyeinket eloszlatják. A hallgatóság szívvel-lélekkel együtt küzd Önökkel, ha legkisebb jelét is látja annak, hogy az ő érdekeire is tekintenek. Még nincs késő, minden nézeteltérés korrigálható. Mutassák meg, hogy nemcsak szép szavakkal, hanem tettel is támogatnak, tegyék jóvá halálos vétküket, fumigáló közönyüket, amellyel egész hosszú éven keresztül öldösték a hallgatóság lelkében az idealizmust folyóiratunk visszaküldésével, saját élő példájukkal bizonyítgatva, hogy az egész világ önérdek. Támogassák a jövőben egy kissé e folyóiratot, törekvésünk, szebb jövőnk zálogát, hiszen „tartalmasabbá szeretnénk tenni lelkünket", Önökön múlik, ha e szép vállalat nem sikerül. Meghatottak bennünket azok a szép szavak, de bizony tettek nélkül semmit sem ér. Mindent láttunk az az Önök részéről, csak „lelkesedést", „támogatást" nem, így az az üzenet tátongó üresség marad, itt az alkalom, bizonyítsák be, hogy őszinte volt.

És végezetül mondjunk jót a polgáriskolai tanárságról. Elismerjük munkájukat, örömmel láttuk, hogy a budapesti pedadógiai kiállításon fényes bizonyságot tettek a polgáriskolák munkájáról. De e fényes szereplések között ne feledjék, hogy mindannak csiráját, amit ott produkáltak, ezen a főiskolán öntözgették.

Folytassuk tehát közösen, vállvetve a megkezdett munkát. Nevelői mivoltunk bizonyítéka legyen a harmónikus lélek; összhang a szó és a tett között és az építés rombolás nélkül.

In hoc signo vinces!

BARTÓK MIKLÓS.

Az égnek túl a háztetőn . . .

(Le ciel est par dessus le toit . . .)

PAUL VERLAINE.

Az égnek túl a háztetőn
mily kék nyugalma!
Egy fának túl a háztetőn
hímbál a karja.

Az égben egy harang ott fenn
édesen csendül;
egy kis madár a fán ott fenn
panaszra zendül.

Én Istenem, az élet ott
egyszerű s árnyas;
ez a nyugalmas moraj ott,
ez ott a város.

Hová tetted, óh mondd, hová,
hogy sírva bánod?
Hová tetted, óh mondd, hová—
az ifjuságod?

GULYÁS PÁL.

És közben este lett.

Egy felvonás.

Irta: DOBOS LÁSZLÓ.

Személyek:

FLÓRA	DEZSŐ, Elza férje
ELZA, a huga	KÓNYA DÉNES.

Történik egy vidéki városban, Elza lakásán, este.

(A sötétség már összesűrüsödik a szalonban, de a két nővér munkába merülve tovább kézimunkázik. Fehér hajuk ezüstösen meg-megcsillan a homályban, a szobában hallgat a csend, csak a vászon sercegése hallatszik, amikor a kézimunkázó nők át-átbökdösik a tűvel. A kettő közül Flóra az idősebbik, hajdani igen szép, most pedig hervadt és sovány öreg-leány. Huga telt idomu, nálánál alig fiatalabb, ötven év körüli asszony. A szobában a csönd pattanásig feszíti a türelmetlen ideget, szinte szétrobbantja ez a nagy hallgatás a szoba falát: itt valami történt, vagy valami készül.)

ELZA (ölébe ejti a munkát): Sötétedik. Már alig látok.

FLÓRA: Üljünk át az ablakoz.

ELZA: Üljünk át. Legalább elcsenünk még valamit a világosságból.

(Mindketten átülnek az ablakhoz, tovább dolgoznak szó nélkül.)

ELZA (végre megtöri a hallgatást): Most jut eszembe. Olvastál ma újságot, Flóra?

FLÓRA: Olvastam. Bizonyosan Kónya Dénesre gondolsz.

ELZA: Őrá. Hát mégis ő lett a főispán.

FLÓRA (Lehajtott fejét föl sem emeli): Ő.

ELZA: Dezsőék most mentek eléje a vasúthoz.

FLÓRA (felsóhajt): Bár meg se érkezne!

ELZA: Mért, Flóra?

FLÓRA: Nem szeretnék vele találkozni.

ELZA: Pedig hozzánk száll vendégül.

FLÓRA (felriadva): Ho . . . hogy?

ELZA: Hozzánk száll. A Kónya Dénes. No, de mért meresztesz rám akkora szemeket? Elvégre a városban Dezső a legjobb barátja.

FLÓRA: Mindegy. Mégis bánt, hogy látni fogom. Harminc év után! Megzavarja az emlékeimet. Jobb egy halott ideál, mint egy feltámadó. Előtted ő ma is fiatal, erős, imponáló, szeretetreméltó. S most be fog ide lépni hatvanesztendősen, ősz hajjal, talán sántán,

vagy lehet, hogy ma is délcegen, dehát mégis csak hatvanesztendősen. Öregen. S ez bánt.

ELZA: Persze. Megzavarja az emlékeidet.

FLÓRA: Meg.

ELZA: Hát — *voltak* ilyenek?

FLÓRA (ellenséges indulattal): Voltak? Voltak! Miért? Mert nem mentem férjhez, azért lehettek. Mit tudod? Mert nem kiabáltam ki? Persze, hogy nem . . .

ELZA: És éppen Kónya Dénessel?

FLÓRA: Éppen ővele.

ELZA: Dehát mikor és hol, ha szabad tudnom?

FLÓRA: Kíváncsi vagy.

ELZA (ideges): Bocsáss meg, Flóra, de ezzel a szenzációs föl-fedezéseddel valóban fellobbantottad bennem a kíváncsiságot.

FLÓRA: Emlékezel, Elza, Sepsei Ella lakodalmára?

ELZA: Emlékszem. Csak nem ott . . . ?

FLÓRA: De ott. A vőfélyem volt . . .

ELZA: De Flóra!

FLÓRA: Mi az?

ELZA: Figyelmeztetni szeretnélek arra, hogy az emlékezeted megcsal. Sepsei Ella lakodalmán az *én* vőfélyem volt Kónya . . .

FLÓRA: De Elza!

ELZA: Nos, mi az?

FLÓRA: Mi leányok — lehet, hogy rosszúl tudunk emlékezni, de legalább szándékosan nem — hazudunk, mint ti: asszonyok!

ELZA: Flóra!

FLÓRA: Nézd, Elza, te asszony lettél. Hiszen így minden vágyad teljesült, mert életedben benne volt a *férfi*, akit mi leányok csak úgy ismerünk, mint valami aquariumi állatot: üvegfalon keresztül; a jószokások, az illemszabályok, az *erkölcs* üvegfalain keresztül. Mit tudod te, hogy mi volt a te életed az enyém mellett? Száz dimenziójú az asszonyi élet! Élményeid, betelt boldog óráid voltak. S nekem? Emlékeim. S most te, a diadalmas asszony, tőlem az emlékein rágódó leánytól még ezeket is el akarnád venni, Elza, az nem szép. Nem úriasszonyos. Mondhatom.

ELZA: De az igazság . . .

FLÓRA: Fütyülök az igazságra. Azaz . . . hogy az igazságot mindenki önmagában hordja. A te igazságod benned van, az én igazságom — bennem.

ELZA: De hátha Kónya is hord magában egy igazságot?

FLÓRA (félősen): Mit akarsz ezzel mondani?

ELZA: Megtörténhetik, hogy az ő igazsága a tiedtől távolabb lesz majd, mint az enyémtől.

FLÓRA: Az nem lehet. (Határozatlanúl): Én — a csókja ízében érzem ma is mindkettőnk igazságát: a hajdani boldog percet.

ELZA (hüledezve): A csókja ízében?

FLÓRA: Abban.

ELZA: Hát . . . téged megcsókolt Kónya Dénes?

FLÓRA: Meg. Azon a lakodalmon . . . a Sepseiéknél, tudod, abban a vörös szalonban, kétszer is . . . megcsókolta a vállamat... meg a . . .

ELZA: Meg a . . .?

FLÓRA: Meg a számat is.

ELZA: Pfuj, Flóra . . .

FLÓRA: Pfuj! Pfuj! Irígyled, sajnálod talán tőlem azokat a csókokat?

ELZA (gúnnyal): Nem. Nem irígylem. Dehogy sajnálom. Hiszen — nem is kaptad őket.

FLÓRA: Elza, már megint . . .!

ELZA: Hát emlékeztetlek mindenre, Flóra. Ella lakodalmán öten voltunk nyoszolyók. Te, én, boldogult Olga hugunk, meg a két Madaras-lány. Igaz?

FLÓRA: Ez igaz,

ELZA: Nohát. Ott álltunk és vártunk a verandán, milyen izgatottan! Mert a vőfélyek maguk választották a párjukat. Emlékszel, mindegyikünk csak Sózó Gyuritól félt, mert hogy olyan erőszakos természete volt, szegény az is horán elhalt.

FLÓRA: Sohse szépítsd. Cudar ördög volt.

ELZA: No, no. Sok angyal bukott le ahhoz az ördöghöz.

FLÓRA: Mert erőszakos volt. Csak azért.

ELZA: Hagyd el. Az erőszakos férfiak minden nőt ellenkezés nélkül kapnak meg.

FLÓRA: Ez paradoxonnak sem jó, de igazságnak még kevésbé.

ELZA: Te így gondolod? Pedig úgy van, ahogy mondom. A nők az erőszakos férfiakkal szemben azért nem védekeznek, mert hát — lehet azokkal szemben védekezni? A nő csak a gyáva férfi ellen védekezik. De az is csak edzés. Addig edzi, addig edzi, míg végre a gyávából erőszakos lesz. Így már imponál. Ilyenkor aztán a nő — *önként* odaadja magát neki.

FLÓRA: De kérlek, Elza . . .

ELZA: Jó, jó, hát folytatom. Tehát ott álltunk és vártunk és mind az öten titokban csak azon tépelődtünk, hogy vajjon kit választ majd Kónya Dénes? S egyszerre odaléptek hozzánk a fiúk. Öten. S előttem meghajolt . . .

FLÓRA: A Madaras Pali. Az a kis szeplős . . .

ELZA (elvörösödik): Meghajolt előttem igenis Kónya Dénes.

FLÓRA: De Elza!

ELZA (nekimelegedve): Igenis Flóra! Mert ha ti lányok, tudtok harcolni az emlékeitekért, mi asszonyok is tudunk. Hisz egész éjjel velem táncolt és éjfél után már . . . ott, a vörös szalonban . . . megkérte a kezemet . . . illetőleg, hogy már éppen, hogy . . . majdnem megkérte . . .

FLÓRA (indulatosan): És ha mind ezt én mondanám? Mert mindez velem történt . . . már éjfél után, ott . . . a vörös szalonban . . . amikor oly erősen megcsókolt, hogy ma is végigfut a gerincemen annak a csóknak borzalmas gyönyörűsége, akkor . . . megkérte, igenis megkérte a kezemet . . .

ELZA: Flóra! Flóra! Már megint nem mondasz igazat. Mert — most már én sem röstellem — engem is megcsókolt . . .

FLÓRA: Szégyeld magad.

ELZA: . . . engem is megcsókolt ott, a vörös szalonban , . . s emlékszem, hogy kipirult az arca az izgalomtól, amikor azt mondta, hogy ha nem leszek az övé, hát főbe lövi magát.

FLÓRA: Lári-fári! Nem lőtte magát főbe, te Vass Dezsőné lettél, ő pedig komoly, szavát-tartó ember volt, így hát te nem mondasz igazat.

ELZA: Igaz, hogy Vass Dezsőné lettem és igaz, hogy ő sem lőtte magát főbe, de csak azért . . . mert . . . (nagyon küzködik a kimondandó szóval) . . . csak azért . . . mert előbb az — *övé* voltam! . . .

FLÓRA (felsikít): Elza!

(Mindketten sírnak, Flóra szinte didereg a fölfedett borzalomtól.)

FLÓRA: De . . . hát a lelkiismeret, Elza . . . Nem tartod szörnyűnek, hogy egy emberből, egy *asszonyból* teljesen kivész a lelkiismeret?

ELZA: Hidd el, még szörnyűbb, ha hatalomra jut. S bennem ez történt. Hiszen ezt a vallomást is az az örökösen emésztő szenvedés pattantotta ki belőlem. Iszonyú ezzel az emlékkel élni . . .

FLÓRA: De miért is hallgattál rá?

ELZA: Drága Flórám, akit szeretünk, arra lehetetlen nem hallgatnunk. Amit kíván, meg *kell* tenni, amit parancsol, teljesíteni *kell*, s amit vétkeztem vele, azt bizonyosan vétkeznem *kellett*: szerettem.

FLÓRA (gyötrődve): De akkor mért mondtad el? Legalább valamit meghagyhattál volna bennem. Így azonban elvettél tőlem — *mindent*! (hirtelen kitörő sírással): Te Flóra, ha ez igaz . . . ha ez igaz amit te most mondtál . . .

ELZA (félön suttog): . . . akkor?

FLÓRA: . . . akkor én most rettenetesen gyűlöllek téged és . . . és bocsáss meg, de nem tudok rád nézni, a bűnözés kígyóvonalait látnám az arcodon, a szemed tükrének felzavart mocsárszínét nem volnék képes megbocsájtani . . .

ELZA (kétségbeesve): De Flóra! . . . hiszen te még most is szereted Dénest, hogy így tudsz engem gyűlölni?!

FLÓRA: És ha valóban szeretem? Szégyeljem? Büszke vagyok erre a szerelemre! Nekem egy boldogságot adott a Jóisten, hogy őt szerethettem. Ezt a boldog elvégeztetést halálomig őrzöm magamban. Ti! Ti — asszonyok — cédán úgy fecsérlitek tisztességtek forgácsait, hogy nem nem is sírtok utána, ha kifogytok belőle. Bennünk az emlékezés sokszor csodálatos hangokat üt le: meg-nem-történt kalandokat, elmaradt csókokat, visszafojtott vágyakat sirat bennünk ez az emlékezés, és ilyen fölfedezések — mint a tiéd — éppen ezeket az áldott hazugságokat tépik széjjel. Minket — leányokat, asszonyokat — a hazugságok tartanak fenn. De ti másoknak hazudtok, mi pedig önmagunknak; ti *éltek* ezekből a hazugságokból, mi pedig elpusztulunk tőlük.

ELZA: Csak boldog lehetsz, hogy ilyen kínzó hazugságot öltem meg benned.

FLÓRA (gyanakvó sejtéssel): Igen, de hátha csak *hazugsággal* ölted meg?

(Künn hangos csöngetés, zaj.)

ELZA (riadtan): Hallgass! Jönnek . . . Dezsőék . . .

FLÓRA (csaknem sírva): Istenem!

(Hirtelen összeszedik magukat s erőszakolt nyugalommal, mosolygósan fogadják a belépő két öregurat: Dezsőt, Elza férjét és Dénest. Kónya Dénes magas, hatalmas termetű, ősz férfi, ballábára biceg, pattogva és hangosan beszél, mint általában azok az öregurak, akik sokat járnak társaságba, de örökké fiatalosnak szeretnének látszani.)

DEZSŐ: Elza, Flóra, találják el kit hoztam el maguknak? Új főispánunk és régi barátunk.

ELZA (mosolyogva): No, nem is olyan nehéz a találós kérdés, Kónya Dénes. Igaz?

KÓNYA: Ohó! Rámismert nagyságos asszonyom, mivel Dezső megmondta, hogy az új főispánt hozza . . .

ELZA: Nem, Dénes. Magára ismertünk, mert Dezső *régi barátot* említett.

KÓNYA (meghajol): Kedves. Nagyon kedves. És Flóra, maga szintén Kónya Dénesre ismert abban az ősz sántító vénemberben, aki az előbb ide belépett?

FLÓRA: Nem. Nem ismertem rá. De tudom, hogy az illető az egykori Kónya Dénes — névrokona.

KÓNYA (felnevetve): Csinos kis vágás. Flórához méltó! (Elkomorodik): Valóban, magam is azt hiszem, hogy *az* a Kónya Dénes már meghalt bennem: az erős, az imponáló, az ellenállhatatlan, a mozgékony elméjű Kónya Dénes. Meghalt, de itthagyta a nevét egy öreg ember formáján, akit hiába neveznek a régi nevén, ő érzi, óh, ezerszer fájón érzi, hogy már nem ő az a *másik*, aki végigfarsangozta a fiatalságát, amikor még egészségesen feszült benne az ifjúi erő: az élet!

FLÓRA: Látja, anélkül, hogy magát gyűlölném, most szinte azt szeretném, hogy bár halt volna meg, vagy tünt volna el húsz esztendeje. Az asszonyok ideálját nem szabad megöregedve, lesántulva látni. A sziveket hódító férfiak a primadonnák rokonai: Amikor az öregség első ránca megjelenik a szemök alatt: *menniök kell.*

KÓNYA: Lássa, kedves Flóra, sokszor számtalanszor éreztem magamban ezt a kötelességszerű parancsot: menj, amig nem késő! S a *hiúság* hatalmas ösztön, de van egy, amely még hatalmasabb: az *életösztön.* Vagy ez győz, vagy amaz. S ha a hiúság győz, akkor odaadja a revolvert, vagy a méregpoharat a kézbe . . . Azonban az öngyilkosság: póz és a lélek legbetegebb elferdülése a mindenható hiúság felé, mert megfutás a vetélytárs: az élet-ösztön elől.

FLÓRA: Ellenkezőleg: nem gyávaság, hanem . . . hanem a bátor lelkek fegyvere: önmagukat legyőző fegyver. Lehet, hogy póz, de merész tudatos játékká csak a férfiaknál válik. A nő boldog gyönyörrel tud meghalni.

KÓNYA: Mert remél. A férfi ellenben látja a tulsó partot . . .

DEZSŐ: De kedves Dénes, Flóra, most már igazán abbahagyhatnátok a szemrehányásokat, amért nem haltatok meg idejében.

ELZA: Úgy veszekednek, mintha — szerelmesek lennének egymásba. (Jelentősen pillant Flórára.)

KÓNYA: Szerelmesek? Ha-ha! Flóra éppen az imént alaposan megmondta, hogy az *ellenállhatatlan* ideálból milyen *kiállhatatlan* öregember lett.

FLÓRA: Én ezt nem mondtam. De nem tagadom, hogy sajnálom *azt* a Kónya Dénest, akinek a képét mától kezdve egy hasonlóan rokonszenves, de mégis csak *más* Kónya Dénes alakja váltja fel.

KÓNYA: És ebben tökéletes igazat adok Flórának. Hiszen . . . hiszen magam érzem legjobban a halott ideál legyőzhetetlen hatalmát! Ha visszagondolok egy felejthetetlen éjszakára . . .

DEZSŐ (álfélelemmel): No, no Dénes! Benn maradhat Flóra?

KÓNYA (elmosolyodva): Óh, akár a kislányodat is behozhatod. Ha visszagondolok arra az éjszakára, egy lakodalmi estre, ahol más esküdött és mégis mi voltunk a legboldogabbak: ő meg én . . . A a Balogh Laci esküvőjére gondolok . . .

FLÓRA, ELZA (egyszerre): A Sepsei Ella esküvőjére . . .

KÓNYA: Arra. Ott történt — hiszen most már elmondhatom — hogy a kis Olga hugukkal nagyon megszerettük egymást. S emlékszem — egy lángolóan vörös szalonban . . . egy csók volt az egész . . . És én ma is azt hiszem, hogy akkor az életét csókolta belém, a lázas vergődő életét, hiszen pár héttel utána meghalt. Belémcsókolta az életét, akarta, hogy éljek . . . És — nem tagadom — azután jöttek még halandók. Asszonyok: forrók és puhák, szenvedélyesek és számítók, de ő megmaradt leányos tisztaságával bennem . . . ő . . . *a legyőzhetetlen . . . a halott ideál* . . . Emléke nem öregedett velem. Mennél öregebb lettem én, annál fiatalabb maradt — ő . . .

FLÓRA (maga elé suttogva): Ő . . . a legyőzhetetlen . . .

KÓNYA: És higyjék el, nem bírok az emlékeimmel, különösen amióta ebbe a városba visszakerültem. Sziven ütnek a régi házak, a régi utcák, a régi kertek, a régi — temetők . . .

(Az asszonyok csendesen sírnak)

DEZSŐ: No ti alaposan elrontottátok Dénes kedvét. Gyere a kutyafáját, hagyjuk itt ezeket a siránkozó asszonyokat, nem tudom mi lelte őket, menjünk át a szobámba Dénes . . .

KÓNYA: Óh ők oly kedvesek! (Fáradtan meghajol és indúl): A viszontlátásra — hölgyeim . . .

ELZA: A viszontlátásra! Vacsoránál.

(A két férfi amikor becsukja az ajtót, a két nő szembekerül egymással és sokáig fájó szomorúsággal néznek farkasszemet).

FLÓRA: Hát: *Olga!* . . . Nem te . . . és nem én . . .

ELZA: . . . Olga . . .

FLÓRA: Visszajött és legyőzött mindenkit.

ELZA: Mindenkit! Engem is . . . téged is . . .

FLÓRA: Mert az igazság — *benne* lakozik. A halottban.

ELZA: És legyőzte a hazugságomat, amelynél szörnyűbb még asszonyi szájat nem szennyezett.

FLÓRA: És legyőzte az enyémet is, amely mérges nyálként jött ki a számon.

ELZA: Hát Flóra . . . a tiéd is csak . . .?

FLÓRA: Hazugság volt. Sohasem ölelt, sohasem csókolt. De miért is hozta el Dezső? Oly jó volt *hinni*, hogy szerettük egymást, hogy engem szeretett! S annyit hazudtam önmagamnak ezt a nemlétező viszonyt, hogy végül valóban megpecsételt multat, örök mátkaságot éreztem a hátam mögött. Elza! Oly jó volt hinni, hogy engem szeretett!

ELZA: És én . . . én *becstelennek* is szivesen hazudtam magamat, csakhogy az enyém maradjon!

FLÓRA: De most eljött Olga . . .

ELZA: A fiatalságával.

FLÓRA: A legyőzhetetlen varázzsal: az ifjúkori halállal.

(A két nő sokáig ül hosszú némasággal egymás mellett.)

ELZA (felsóhajtva): Látod Flóra . . . nem is vettük észre, hogy *közben este lett*.

FLÓRA: És reménytelen sötétség . . . gyújtsak lámpát?

ELZA: Hagyd. Ez a homály a tétlen emlékezések ideje.

FLÓRA: Óh! Elza, nekünk már ezután emlékeznünk sem szabad!

FÜGGÖNY.

Esti béke.

Most megbékülten jár az esti égen
tekintetem s a csillagunk kutatja.
Én csillagom, én boldog békeségem,
be föntről nézek ma süppedt utakra,

kis szerelemre, eljátszott örömre,
hűlt dalra és méregre és halálra.
Én csillagom, hát vesszen, aki gyönge,
de éljen, ki hős sorsát megtalálta.

A föld parányi szín-váltó göröngyén
csüggjön a féreg aggó, vaksi szemmel,
dögön tengődve, élő kárhozatban: —

Kedves, tarts víg szemlét az ég köröndjén
s szánd azt, ki csillagunkba nézni nem mer,
holott áll minden ércként változatlan.

JUHÁSZ GÉZA,

Tél ködében.

Harmatba fürödhet a zsenge fűszál,
elperzseli hamvvá a nyári aszály;
elhervad az élet: e percnyi szirom,
szétdúlva a földön: e puszta siron.

Az alma-virág, mely gyümölcsöt igér
s a hajnali csillag ezüstje mit ér
s a gyujtogató csók a lány kebelén,
ha illan az élet legjobb idején?

Kóróra, avarra dér leple terül,
Csöpp cinke, a fösvény fénynek ne örülj:
lépet rak az ágra borzas madarász
s tél sárga ködében halált dudorász.

JUHÁSZ GÉZA,

A megszállt Felvidék irodalma.

Irta: LANGHOFFER PÁL.

AZ IRODALOM. (3)

Előre kell bocsátanunk, hogy semmi különlegességet nem tálalunk fel a t. olvasónak. Nagyon jól tudjuk, hogy a felvidéki irodalom még aránylag kevés helyi szint mutat, de ami van, markáns és megkapó. Itt is meg kell a két nemzedék, öregek és fiatalok munkáját különböztetni egymástól. Az öregek sokkal nehezebben találták fel magukat, mint a fiatalok. Ezért az idősebb irók munkái között kevesebb az egyszeri, a mostani idők szülötte. Olyan irodalom az övék, amelyik bárhol, bármely időben megteremhetne. Igaz viszont az is, hogy országos tekintélyü iró nem maradt a Felvidéken a megszállás után. Jónevü vidéki és népszerü helyi poéták maradtak inkább, akik sohsem bizták magukat, megélhetésüket a toll erejére és értékére. Mégis becsesek, mégis értékesek ezek az emberek is. Ők voltak a nyelv és vele együtt a nemzetiség hordozói akkor, amikor a leigázott magyarság fájdalmának legklasszikusabb költője: Reményik Sándor így rögzítette meg a nehéz napokat:

Úgy beszéljen ma ki-ki magyarul,
Mintha imádkozna.

Nem forradalmárok, nem lázadoznak a meglevő formák ellen, de ami ott üldözött erény — magyarok. A fiatalok erőteljesebbek, sokszor felemelkednek a regionális keretek, szinvonal fölé, de sokan talán ezeknek a tévedéses időknek szimbólumaképen valami hihetetlen lelki strapával igyekeznek új formákat, új stilust kiklaunkodni magukból.

A felvidéki irodalom önállósága nem lehet kérdéses többé. Minden irányban fejlődő tendenciát, anyag és formakészséget mutat és a mostoha viszonyokat meghazudtolóan magas szinvonalu. Hogyan van, hogy mégis alig tud a csonkaországi közönség a megszállt területek irodalmáról? Miért nem vesz tudomást, vagy miért helyezkedik közönyös álláspontra a megszállt területek irodalmával szemben a hivatalos és nem hivatalos irodalom? Érintenünk kell ezt a kérdést is, mert hiszen ez a magyar irodalompolitika centrális kérdése. Az, hogy ma nem annak ismerik, nem változtat a lényegen; ma a magyar társadalomnak legfontosabb teendője, hogy a megszállott területek íróinak exisztenciális kérdéseihez a maga érdeklődésével hozzászóljon. Az érdeklődés felkeltésének leghatalmasabb két eszköze azonban halott a cél szempontjából. Sem az iskola, sem a sajtó nem istápolja

a megszállt területek irodalmát. Az iskola ugyan sohasem törődött az élettel, de hát ennek az utolsó ítéletig így kell-e lennie? Csak részben oka ennek a megszállt területeken megjelenő könyvek hozzáférhetetlensége közkönyvtárainkban. (Egyetlen könyvtárban, még a Nemzeti Múzeum könyvtárában sem áll rendelkezésre a megszállt területek irodalmának gyüjteménye. Ami megvan elenyésző töredék s javarészt jelentéktelen.) A sajtó pedig a sekélyes, immár teljesen üzleti alapra helyezkedett kritika miatt értetlen ezzel a kérdéssel szemben. A más érdek parancsoló követelése, a nagyszabású dolgokkal szemben való bizonytalan tapogatódzás ebben az esetben súlyosan sérti a nemzeti érdekeket. Lehet ezt és szokták is azzal magyarázni, hogy a teljes megértés, egy művészet érdemleges méltánylása csak egy következő emberöltő produktuma. Támogatja ezt a felfogást a történeti megfigyelés is, de a praktikus élet ellene mond és cselekvésre készt mindenkit, aki a nemzetiség jövőjére gondol.

Ezek a felvidéki irodalmi élet külső és belső viszonyai. Az elmondottak javarészt ráillenek az erdélyi viszonyokra is. Még egy speciális felvidéki bajt kell felemlítenünk, aminek részben felvidéki írók is okai, azt t. i., hogy a csonkaországi írók valóságos gyarmati kirándulásokat tesznek a Felvidékre. Még hagyján volna, ha ezt a kiválóbbak tennék, de éppen a gyengébbek találtak „összeköttetést" az ottani rendszeres szóhozjutásra. Pedig ott minden nem felvidéki megjelentetett munka egy esetleg értékesebb eredeti felvidéki munka elnyomását jelenti. Vajjon milyenné fejlődött ilyen viszonyok mellett a felvidéki irodalom, vajjon volt e elég lelkiereje a Felvidék íróinak a felvett tollat nem letenni? Vajjon lehet az akarást, a szándékot bármilyen mostoha körülményekkel elvetélni? Vajjon sikerült e ezeknek a kedvezőtlen körülményeknek — hacsak pillanatnyilag is hátráltatni a felvidéki irodalom kibontakozását? Vajjon mennyire látszanak meg az áldatlan viszonyok a Felvidék irodalmán? Ezekre a kérdésekre akarunk a következőkben választ adni.

A LIRA.

Korunk legnagyobb lirikusait a jövő irodalomtörténésze a trianoni határokon kivül fogja megtalálni. Van ebben és nem csekély része az élménylehetőségek másféleségének, az intenzitás nagyobb valóságának is, de a tehetségek megnyilatkozása, kifejeződése mégis az a bázis, amin egészségesen önálló irodalom felépülhet. A született lírai költő lelkében az elnyomás idején, nemzete legválságosabb napjaiban találkozik a legnagyobbfokú (legmegrázóbb, legmélyebb, legintenzívebb) élmény a születéstől adott és az életben szerzett kifejezés készségével. Ezekhez járul a hagyomány ereje, a közlés ösztönszerűsége s a megszállt területek irodalmának a napi és időszaki sajtóra való útaltsága s ezzel érthetővé válik a trianoni határokon túli líra hatalmas virágzása a csonkaországival szemben.

A magyar irodalomnak különben is mindig erős oldala volt a líra. A magyar szellem épen a lírában alkotta meg a legmonumetálisabbat, amit irodalom terén a külföld is elismer. Az első magyar világhírre (természetesen csak a maga idejében) emelkedett költő Janus Pannonius óta lirikusaink voltak a legszerencsésebbek a külföld érdeklődésének felkeltésében és az elismerés kivívásában. S örvendetes jelenség, hogy épen a felvidéki líra vezéralakja Mécs László is majd olyan ismert a német, mint a magyar olvasóközönség előtt. De mellette is egész sorát találjuk a jelentékeny, hatalmas tehetséggel megáldott poétáknak. Győri Dezső, Tamás Lajos, Merényi Gyula, Darvas János, Ölvedi László, Szeredai-Gruber Károly mind eleven, izmos pillérei a felvidéki lírának, amelyiknek csak épen az a baja, hogy nincsenek baráti összeköttetései és emiatt ismeretlennek kell maradnia a magyar nyelvközösség előtt.

Valamennyiük közül Mécs László a legmegnyerőbb egyéniség. 1895 jan. 17-én született Hernádszentistvánban Sáros m. egyszerű tanítócsaládból. Nagy küzdelmek között növekedett, sok gyermek, kicsi tanítói fizetés s úgyszólván kis diák korától a saját embersége szerezte meg számára a betevő falatot és innen mindjárt rámutathatunk költészetének egyik jellemző tulajdonságára: a minden nyomorúság, a szenvedések evangéliumi aposztrofálására. A kassai premontrei főgimnázium elvégzése után a budapesti egyetem bölcsészeti karán próbált szerencsét. Tanár akart lenni, de egy évi nyomorgás után szárnyaszegetten vonult be a Jászópremontrei rend kolostorába. A rend tagjaként ismét Budapestre került és mint felszentelt pap tanári beosztást nyert. A nagy világégés után nagykaposi plébános lett, mert rendje iskoláit becsukták.

Ma ő az egyetlen költő a megszállt területeken, akit mindenki elismer. Népszerűsége biztos könyvsikert jelent már és ebben nem csekély része van annak a körülménynek, hogy igen jól adminisztrálta magát és igen jól adminisztrálták őt barátai és írótársai, akikkel minden nehéz időben szolidáris maradt. Minden nagyobb városban ismerik és szeretik s ott, ahol felvidéki irodalomról van szó őt nem is lehet kihagyni. Kötetei több kiadásban forognak közkézen. Első kötetének első kiadása 1923-ban Ungvárt jelent meg (Hajnali harangszó. Azóta még két kiadás.) 1925-ben jelent meg a „Rabszolgák énekelnek" című kötete s 1926-ban a „Vigasztaló". Írói pályafutását, mint minden felvidéki poéta vidéki lapoknál kezdte. Valóságos irodalmi szenzáció volt az ungvári Napsugár című lap 1922 évi 3. száma, ahol Mécs László egyik legszebb verse a „Vadócba rózsát oltok, hogy szebb legyen a föld" először megjelent. Már ebben a versben fejlett formában találjuk Mécs összes költői erényeit s csupán e vers alapján is vállalkozni lehet költészete jellemzésére. Minden sora csupa élénkség, mozgalom. A képek néha valóságos túltömöttsége, a mondatoknak egész a pongyolaságig könnyed szerkesztése mind azt a célt szolgálják, hogy az olvasó a legkisebb erőltetés nélkül beleélje magát lírai anyagába, pillanatnyi helyzetébe.

Május. Rózsálló reggel. Remény, igéret, harmat.
A szélbe fütyörészem a hajnalos vigalmat.
Kószálni jött ma kedvem: apostolok lovára
Kapok s vaktában érek egy messzi kis tanyára.

A kakas még az ólban pitymallatot rikongat,
Az égbe furt pucsirta fittyet hány éji gondnak,
Dalától messze rebben bimbóról bánat, szender.
A ház előtti kertben a kis padkán egy ember.

A rajongó természetszereteten túl egy minden porcikájában egészséges gondolkodást, életteljes optimizmust érzünk ki ezekből a sorokból s annál megkapóbb a részvét, mellyel a szerencsétlenek, megbántottak és üldözöttek felé fordúl.

Apokaliptikus, vad formája és nézése:
a félszemére vak, és helyén gödör van vésve,
haja nyiratlan, félösz, bozontos, mint szakálla,
bakkancsa és kabátja dróttal van összezárva.

A reggelt ráköszöntöm, mert testvér-mód kiváncsi
vagyok sorsára s kérdem: Mi jót csinálgat bácsi?

Új ritmusa úgy hömpölyög, mint Vörösmarty legjobb hexameterei:

Zord, bömbölő beszéde minden zugot betölt:
„Vadócba rózsát oltok, hogy szebb legyen a föld!"

Nagy kert. S amerre nézek, száz rózsa rózsa hátán,
ráfutva falra, fára, ribizkén ül salátán,
vad összevisszaságban, befonva minden ösvény
s bimbó bomol belőlük özönnel egy se fösvény.

Közöttük ül, szemezget e félszent, félig őrült
s beszélni kezd, lemetszve egy vadhajtást a tőrül:
„. . . Az Élet mosolygva száguldott hajnal-hintón,
Harmatja csókja égett minden új ember bimbón:

s diplomaták, bitangok öt évig kaszabolták
ágyékok szép vetését . . . a földet letarolták . . .
fiam, szemem kilőtték . . . s mit elrontottak ők:
vadócba rózsát oltok, hogy szebb legyen a föld!

Most konferenciáznak a nagy szélhámosok,
hogy csírában megöljék, mi újra él, mozog . . .
S mig lakomában dőzsöl, ki milliókat ölt:
vadócba rózsát oltok, hogy szebb legyen a föld!"

Érzésvilágán még az általános emberi képzetek uralkodnak. Kifejezésmódjában szerencsésen egyesülnek a legújabb költészeti iskolák vivmányai; progresszív álláspontja az evangéliom talajából sarjadt.

Testvéri szánalomból a szívem rádorombol:
Bátyám, én lelket oltok az evangéliomból.
midőn kobzom jóságos zenéjü verset költ:
vadócba rózsát oltok, hogy szebb legyen a föld!

Az egész költemény felépítése olyan biztos, a vonások harmóniája oly természetes, hogy a *hatás* nem lehet bizonytalan. Mécs László minden akadályt legyőzve, még az egyén természetes ellenállását is a felette uralkodni kívánó hangulattal szemben, reánk életi érzéseit. Szeretetében feloldódik lelkünk, gyülöletében „bunkóvá edződnek" ökleink. Ha kifejezésmódja, mondatkötése és a ritmus kivételével verstechnikája nem is mindig a legművészibb, mint szuggesztiv egyéniség, mint ideákat rögzítő erő legelső a mai magyar lírában.

Ha elődeit keressük a magyar literaturában, sok névnek kell eszünkbe jutni. Gyökereit valahol Vörösmartynál kell keresni, de Ady lendületete, Babits csiszoltsága, Petőfi egyszerűsége, Csokonai szabadabb emberlátása úgy tűnne elénk, mint himzés a nagyszerű palástón. Főforrása és egyben az a fix pont, amihez mindent vonatkoztat: a Biblia. Innen indult s ehhez állandóan vissza-visszatér. Azaz, hogy nem is hagyja el soha nemzetét, embertársait a legszürkébb napi eseményeket is ezen át, ennek szürőjén át nézi s talán a biblikus eszmék állandó jelenléte teszi egy kissé szocialista izűvé költészetét. Mindenesetre érezzük, hogy az ő szocializmusa igaz és szükséges. A szív megtisztulását még soha senki nem prédikálta ilyen hittel:

Testvér! így élni nem lehet:
szivaccsal járni szív helyett,
mely telve gennyel, förtelemmel.
Fertőző lábad lépni nem mer!
Testvér, tisztúlni izibe
menjünk Asszizibe!

Kissé romantikusnak érezzük ezt a vágyakozást, de megtisztulást jelent elolvasása. Milyen gyönyörű világot képzel a költő Asszizibén:

Ott nem nő csendőr, katona,
sem akasztófa, babona,
se mankó, sem kötélnek kender:
virágnak áll ott minden ember . . .

Ezek jellemzői költői fejlődésének első szakaszában. Általános emberi eszmék ihletik, a szegénység, az egyszerűség, prófétai lendületű költője. Van benne valami szükségszerűség is, hogy a megszállás első éveiben ezeket a mindenkinek szóló eszméket szólaltatta meg lantján. De neki a magyarság speciális bánatainak kellett hangot adnia s ezért fejlődése további részében a nemzeti gondolatok, a magyar nép, a magyar nyelvközösség sorsa eltereli az általános „Ember leszek az emberekkel!" programmjától és egy olyan irányba terelik költészetét, amely hivatott lesz korszakos hatást gyakorolni. Mert a lírai költő leginkább és majdnem egyedül a hazafias irányú tevékenységével tehet nagy hatást mind kortársaira, mind az utána következő nemzedékekre (Petőfi, Berzsenyi stb.) Mécsnél ebben az irányban örvendetes fejlődést tapasztaltunk második kötetében s a harmadikban csak épen ebben az irányban mutat állandó fejlődést.

Jellemző ritmusának, kifejezésmódjának változása is a mondanivaló, a tárgykör megváltozásával. Régibb verseiben kényelmes, bőbeszédű, hexamenteresen gördülő sorokat használt. Újabban rövidebb, dallamosabb sorokat. Ez a tömörebb kifejezésmódra való törekvés verscímeiben is megfigyelhető, sőt kötetei címében is kifejeződik. Hajnali harangszó, Rabszolgák énekelnek s a harmadik eredetileg tervezett címe volt: Vigasztaló börtönlakóknak s lett „Vigasztaló" Nyelve a mai közhasználatban levő magyarnyelv: nem törekszik szorosabb értelemben vett irodalmiságra, sőt egy két pongyolaságot, egy-két germanizmust is megenged magának. Mindazonáltal hatásában pompás, erőteljes nyelvezet és ez Mécsnek egyik fő erőssége. Szógazdagsága, hajlékonysága, az árnyalati különbségek kifejezésére való készsége azonban apróbb szereplőit is elfeledtetik. Jellemzően szemlélhetjük mindezeket a tulajdonságait e Borkóstolás című versében:

A sok ürömbe, fájdalomba,
ha belevásott a fogad,
pajtás, ne káromkodj sokat,
oly mély e pince, mint a katakomba:
hadd jöjjenek a cimborák!

Szent katakomba ez a pince!
Tavaszok, őszök és nyarak,
viharok, álmok, madarak,
virágos lombok, lányok szűzi tincse;
eltűnnek, semmi sem marad . . .

De megmarad a kincsek kincse:
tavaszok, őszök és nyarak
esszenciája megmarad:
megőrzi a szent katakombapince,
ízleljük végig cimborák!

A tavalyi, tavalyelőtti:
keserű, fanyar, fiatal,
áztatta nagy könny-zivatar
s a vincellér még egyre könnyel tölti
Pajtás, ez nem a mi borunk!

Mennyivel rövidebb, dallamosabb sorok, mint a hajnali harangszó című kötet legtöbb versénél s mégis mennyire Mécs László poézise ez is. Egyensúlyozottabb, a hatás eszközeit kihasználóbb művészet ez, mint a korábbi és mennyivel jobban megkapja majd lelkünket, mikor nemzeti fájdalmak, magyar bánatok hordozójává lesz költészete:

Hadd édesítse ajkainkat
e negyvennyolcas muskotály:
A bécsi császár, muszka cár
elhegedülték legszebb álmainkat
a bús keserves szüreten,

de máma már megért a hordó,
Kossuth könnyet, Petőfi vért
adott hozzá: édesre ért . . .
Pajtás, egy kóstolás: s a lelked bordó,
bolondos mezbe öltözik . . .

Van benne valami a háború utáni felszabadult szellemből is. A magyar ellenzékiség, mely itthon úgyszólván talaját veszítette a megszállt területi magyarságnak reményforrása lesz. Természetes, hogy a poéta nem domborítja ki ilyen élesen ezt a gondolatot, de minden sorában ott érezzük a múlt büszkeségét és a jövő izomduzzasztó erőpróbáinak várakozását.

Sok vad szüret volt ezer évig!
E hordóból most cimborák
kóstoljuk kurucok borát:
a bús Rákóczit, Battyánt, Bezerédit
csókoljuk minden kortyon át,

oly szomorodnit hagytak hátra,
megihatják az istenek!
E nektár tüzesítse meg
taplós szívünk, ha legény kell a gátra!
Pajtás, a könnyed mért pereg?

Pajtás, vigyázz a lábaidra:
ízleljük még Mátyás borát,
magyar reneszánsz mámorát . . .
Már támolyogtok, mintha tüzes hídra
tévedtetek vón, cimborák . . .

Én is dülöngök erre, arra
s a könnyem is potyog bele,
veszett fejszének a nyele:
legalább jó bor maradt a magyarra . . .
Pajtás, én furcsát álmodom . . .

. . . legeltetem a délibábot,
bárányfelhőket kergetek.
pásztor vagyok én gyerekek,
a Tisza partján . . . csöndben furulyálok.
Álmodjunk szépet cimborák . . .

Mécs ebben az irányban folyton fejlődik. Szélesedik és tisztul, mint ahogy szélesedik és tisztul a szerzetesi eszméknek a világi hangulatokkal és hajlamosságokkal való küzdelmében. De ezek a küzdelmek nem válnak kárára költészetének. Sőt! Ebben éli meg legmélyebb érzelmeit, legmélyebb hangulatait. Részletezés helyett álljon itt az „Üzenet milói Vénusnak" című versének négy sora:

Míg lábam gazban gázol a föld felett,
míg öklöm új, vad Hydra ezer fejét
bunkózza őrült Herkulesként:
néha örök mosolyodra vágyom.

S mennyire magát adja a „Megláttam a férfit" címűben:

Leányok, vén és ifjú nők
ezerszám jöttek, kérve őt,
elébe dobták szívüket
— ő lépett, mint ki vak, süket
s piros virág-szívekre gázolt . . .

Éreztem, hogyha lehajol
s csak egy virágot megszagol:
egy röpke pillanat alatt
szívem helyén szivacs marad
és ember lesz: kis földi féreg . . .

S ez a gondolat nem engedi őt sem, hogy programmos útjáról letérjen. Halad a „legnagyobb, legszebb harang felé, mit ott öntöttek Názáretben . . ." Költészete a tiszta élet apoteózisa. A természet, a paraszt, az anya dicsőítése már oly klasszikus szépségű kifejezést nyertek költészetében, hogy a magyar költészet legjobbjai mellett emlegethetjük. Hite a jóság mindenen való győzelmében s hite az emberi szív természettől adott jóságában nem mint papi, de mint bízó emberi tulajdonságok kapnak meg. S a szülői szeretetnek kell-é szebb kifejezés, mint az egyszerű krónikácska egy nagyon jó emberről? Össze kell vetni ezt a remek verset Petőfi jó öreg korcsmárosával, hogy lássuk a fejlődés irányát költészetünkben. S ebből talán sok mindent lehet érteni a régibb vágású emberek értetlenségéről. A részletezést gondoljuk. Petőfi csak nagy vonásokban láttatja meg apja nehéz sorsát:

Fáradoz napestig, vasárnapja sincsen,
Mindig későn fekszik, mindig idején kel.

Mécs nem elégszik meg néhány vonással. Olyannyira részletező, hogy érezzük a hatást az elmondható és elhallgatandó között. Teljesen tisztában kell annak lennie a művészi hatás eszközeivel, aki így énekel:

Munkás sorsok milliói! Élet-vemhes ősi Tenger!
Rólad zengek, hisz csöppecskéd az a csöndes, közdő ember,
aki nem járt oly mezőkön, hol virít az úri hóbort,
kinek golgotás volt útja, mert csak kántortanító volt.

Öt gyermek volt minden kincse és egy ócska zongorája
Pár selejtes földecskéje s évi hatszáz koronája
volt a bér, hogy tót falucska ifjúságát tanítgatta.
Kifogott a szegénységén: minden vágyát elaltatta . . .

mert bizalom Istenben, az evangélium tanítása erőt ad. Pedig megalázások érik:

Papja mélyen megvetette, mert ruhája foltos, ócska
s így beszélt a gazdasszonyhoz: Ah, a rongyos tanítócska.

Azt az ideált állítja elénk a költő, amely szinte a multé már: az önfeláldozó, lelkiismeretes szülő mintaképét, aki

Ha földjébe vetett volna hejehujját, vad vígalmat,
akkor most a lelkem volna dudvaverte, durva parlag,

Térdig jártam a tudásnak, művészetnek tarka rétjén,
(mert egy éven alig egyszer-kétszer volt bor szük ebédjén).

Nem tud Michel Angelorol, Raffaelről, Coreggioról:
de hogy én láthassam őket, most is, őszen harcol spórol.
Szívem szépségek szigetje, hol Robinzon volt a Jóság . . .

A paraszt, mint életideál jelenik meg költészetében a maga egyszerű, természetes életében, cicomátlanságában, aki olyan mint a paradicsomból kivert ősember. Ezzel Mécs László bekapcsolódik irodalmunknak abba az áramlatába, melyet végletekbe lendülően Szabó Dezső és Móricz Zsigmond juttattak legmarkánsabb kifejezésre. De az úrfajta lenézése a paraszttal szemben Mécs Lászlónál is megvan:

Nyáron az úrfajta bujdosik a Naptól,
fürdőkben ájuldoz, árnyékokban bujkál
s bűnös ábrándokhoz kéj-lovakat patkol . . .

A parasztot a stereotyp, olvasókönyves aratás-jelenettel állítja be; mégis művészi ès megkapó;

Ő a napfény hőse! Szobros barna testel
ezerszám nyüzsög most a mezön aratva
s dallal, verítékkel kenyeret keresztel . . .

Érezzük, hogy vége már az ifjúságnak, a költő nem dalol már „hősien, hetykén, felelőtlenül." A legkomolyabb életprogramm a mai magyar lírikusok közül az ő költői világából tükröződik felénk egy megtisztulás üdvözítő reményével.

Mint kórus az orgona mellé úgy kapcsolódik Mécs költészetéhez két fiatalabb poéta életnézete. Az elsőbbséget is bajos eldönteni köztük, mert mind Győri Dezső, mind Tamás Lajos eredeti, komoly tehetség, de mert más-más irányú hajlamok és más-más teperamentum jut kifejezésre poézisükben, az értekelés nagy nehézség előtt torpan

meg. Kettőjük közül Győri Dezső a nyilvánulásaiban maibb, életesebb, viszont formai szempontból feltétlenül Tamás Lajosé az elsőség. Győri a Felvidék egyik legmagyarabb városából, Rimaszombatból indult. Apja nyomdokaiba akart lépni és a budapesti Eötvös kollégium tagja volt, majd eperjesi jogász. De az igazi életismeretet nem itt szerezte, hanem Németországban, ahol átélte a vándor poéták minden keserű hányattatását. (Nagyszerű önéletrajzi sorai a Magyarság 1925 évi évkönyvében!) Sok-sok adys; bús kurucság, még több keserűség és szemrehányás a mindent elsenyvesztő magyar közöny miatt, de hit az elnynmottak géniuszában: ezek jellemzik költészetét. De csakis ezek fényoldalai költészetének. Ujságirói mivolta nagyon is feltünő bélyeget nyomott formai kvalitásaira. Szakgatottságát talán még lehet az élmények feszítő erejével, valóságos zuhatagával (innen a megszállt területek poétáinak fölénye a csonkaországiakkal szemben) magyarázni, de a sokszor pongyolaság okozta zavarosságot már csak úgy tudjuk megérteni, ha úgy képzeljük, hogy az uságíró irritálta benne a költőt, a művészt. Győri is, mint a felvidékiek majd valamennyien vidéki lapoknál, lokális poétaként kezdte (Gömöri és losonci lapok,) később aktív ujságiró, majd szerkesztő lett a Kassai Naplónál, majd onnan átkerült a Prágai Magyar Hírlaphoz. Ujságírói pályáját nyilván befejezte már, mert több mint másfél éve kilépett az utóbbi kötelékéből. Első kötete a „Hangulatok" Galántán jelent meg 1921-ben, második a „Százados Adósság" 1923-ban Rimaszombaton.

Győri Dezső még nem egészen „kiegyensúlyozott" lélek. Határozott irányban még nem indult el, de ezek a szakgatott kezdések figyelemreméltó adalékai a felvidéki magyar literatura történetének. Olyan időben lépett fel, amikor a fellépés puszta ténye is korszerű, időszerű szüksége volt a magyar nyelvközösségnek. És ezekben a nehéz napokban senki sem hitt a magyarság küldetésében jobban és merészebben Győri Dezsőnél:

„amint Csokonai, Petőfi, Ady hitt:
jövőnkre szólló bőség".

A felvidéki magyarság romlásának képéhez azoknak a vonásoknak sem szabad kimaradni, amelyeket Győri látott meg. A bomlott falu, a halottlátogató szomszédok, új magyar demokrácia poétája ő:

A szomszédjárás régi jó szokás
Ma mintha tépő kötelesség lenne,
Komor arccal még be-beköszönünk
Komához, vőhöz,
De nincsen semmi köszönet se benne.

Bor még kerül, cigány is húzza néha,
Tán még mámor is van. És még több
(hallgatás.
A szomszédjárás régi jó szokás
Mégis csak olyan,
Akár egy férfi halottat siratás.

Panasz panaszt tölt bor helyett pohárba.
Jó szó ritkán hallik. A lélek beteg.
Jaj, jobb is volna csak otthon maradni.
De űz valami,
Hogy a halottakhoz el-elmenjetek.

A vendég tört lélek-cserepet hordoz.
Maga bajáért másét szokta kapni,
Felkel némán. A szeme véres. Indul.
Ki sem marasztja.
S megyen tovább: halottat látogatni.

nem pesszimisztikus, hanem mégis túlnyomórészt extatikus elemek szövik át költészetét épen ugy (de nem olyan mértékben), mint Mécs

Lászlóét. Mintegy ellensúlyozójuk hangban Tamás Lajos halk, kedves szavu lírája. Tamás ugyancsak a felvidéki fiatalok közé számít, bár költészetéből sok konzervatív vonást lehetne kimutatni. Mint kereszténytyszocialista párttitkár keresi meg a mindennapit s napi kenyérgondok után menekül az irodalomhoz. Ezért lírája a vigasztalást kereső lélek leghűbb kifejezése, az élet durvaságai után egy szebb, jobb valóság áhítatos megjelenítése. Nem nagy népszerűségre predesztinált költészet ez, hiszen Tamás versei csak akkor hatnak igazán, ha a lélek valóban, bensőségesen ünnepel. De ennek a hangulatnak azután nincs is jobb poétája nála . . . Minden sora mögött m é g i s aktualitás hevít. A télen, kint a gallyakon fagyoskodó cinkék álmáról írja:

Az egy hazának sulyos átkát
Érzi szívünk és megremeg.
S károg fölöttünk örvendezve
Az idegen varjúsereg.

Gomolygó, nedves, téli ködben
Ázott cinkék a jegenyén,
Ha még soká késik a hajnal,
Megfagyva hull le mind szegény . . .

Költészete egyre tisztúl, alakul, finomodik, mint a tenger hullámverésének kitett sziklakő. Önálló kötet megjelentetéséig csak 1926-ben jutott el addig a legkülönbözőbb lapokba dolgozott. Verskötetének már címében is kifejezi önmagát, költészete jellemét. A „Jóságom Sátora" nem keltett osztatlan tetszést. Hivatkozunk itt fenti szavainkra, hogy Tamás költészete nem népszerűségre predesztinált költészet. A kritikusok és műitészek (mert egy nagyrészét találóbban jelöli a műitész szó) előre kiagyalt alaki és tartalmi kívánságokkal mentek neki a kötetnek. Akik ismerték Tamás elszórtan megjelent verseit, nem találták meg benne hiánytalanúl Tamás régebbi termését. Természetes, hogy ilyen előzmények után nem fogadták a kötetet olyan változatlan lelkesedéssel, mint ahogy megérdemelte volna. De volt egy másik küszöbalatti ok is, amely szitén belevegyült a kötet értékelésének szempontjaiba. Tamás Lajos ugyanis, bár nagyon finoman és minden lehető emberi kímélettel, mégis megírta egyszer-kétszer véleményét írókról, könyvekről . . . De a kicsinyeskedő és egy-egy többé kevésbé jogosult szempontban belekapaszkodó bírálatokra legjobb válasz lesz, ha a kötetet közelebbről vesszük szemügyre.

A ciklusos beosztás alól Tamás sem tudja magát felszabadítani. Meg kell adni, hogy még elég símán megy a dolog kötetében. Nem ad ciklusainak hangzatos címeket s nem tömi tele áradozó ajánlásokkal. Pedig ebbe a hibába Mécs László is beleesett. A ciklust megérti és szükségessé teszi a szervesen körülhatárolt, bizonyos zárt tárgykörben mozgó mondanivaló. A felvidéki poétákról meg kell itt állapítanunk, hogy a ciklusos beosztást nem a tárgyi áttekintés szempontjaként, hanem az olcsó hatáskeltés eszközeként fogják fel. Tamás a ciklusos beosztást könnyűszerrel mellőzhette volna. Az olvasó, akit hangzatos ciklus-címekkel és ajánlásokkal kell izgatni, nem könzöség, nem olvasó. Aki pedig amúgy is olvas ezek nélkül a sallangok nélkül is élvezni fogja a költőt, méltányolni a művészt. (Folytatjuk.)

Éjféli vonaton.

Barna égre lángok pírja szökken:
Most kinyilt a katlan ajtója.
S míg a mozdony sínről-sínre zökken,
Izzadt arccal, nekigyűrközötten
Kormos legény a szenet szórja,

Millió kis szikra száll az éjbe,
Hogy parázsban kotor a lapát.
Káprázat! — De íjedt döbbenésbe
Húll az ember, ha egy szikrát nézve
Felismeri abban önmagát . . .

Szikra-sors! — Az alkotás tüzéből
Szélbe szór egy játszi akarat . . .!
S hogy a térben szállunk más kegyéből:
Szárnyainkról s csillagmesszeségről
Álmodunk, míg nem érünk sarat . . .

Miért lettünk? — Éjfél rá a válasz
S azon át egy szikra sem hatol;
Amíg élünk ez a kérdés fáraszt
S a nélkül, hogy értenénk a választ,
Kiégve lehúllunk — valahol . . .

De a Világ, az Úr mozdony-gépje,
Tovább rohan: pályája örök:
Amióta befutott a Térbe,
Mindig újabb szikrát szór az éjbe
S a végtelenbe — tovadübörög . . .

ÉLTETŐ LAJOS.

Minden jó lesz.

Irta: BARTÓK MIKLÓS.

Az ódon, kis szobában halovány mécsvilág folyt szét. Ablak nem volt rajta, kivülről nem jött világosság, bent lemállott, dohos falak bámulták egymást, mellükre néhány régi festmény volt akasztva. A mécs fölött egy cifra csillár függött rég kialudva, üveggyöngyei porral befedve, a volt idők ragyogó hiúsága a multé és a halottaké, e gyenge mécsvilág nélkül senki sem venné észre. Az egyik képen tavaszi táj, melyen a virágillatot, madárdalt belepte a por, a másikon egy elhagyott tenger hajó és sirály nélkül, a harmadikon egy arckép, egy fiatal és mégis ráncos lányarc, nyakán rózsafüzér, homlokán aranyszallag. Más lakója nem volt a szobának, a falakról sötétség gomolygott, csak a képek körvonalait világította meg a mécs. És a sötétségben végtelennek látszott a szoba, elmosódtak a falak, a képek a levegőben lógtak, úgy látszott mintha a sötétség és a végtelenség mindenütt egy volna. — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Harminc esztendővel ezelőtt a huszonötödik tavasz bontogatta szárnyát egy szép és büszke, az élet nem ismert szépségein lakmározó ember felett. Végtelen volt a lelke és a világosság, mely vakította, a Szépség álarcában mosolygott felé. Elemérnek hívták, ami különben sem fontos, az ilyen Elemérek ezrével járják az élet útait, de egymásban sem ismerik fel önmagukat. Valamikor már láttam magam — szól meglepődve az egyik, aztán bosszúsan legyint kezével: szellemjárás! És a szellemeknek ezer karjuk van, mindegyikben egy-egy Elemér, de a szellemek sohasem jelennek meg azoknak, akik nem hisznek bennük.

Tavasz volt, olyan tavasz, amilyenből szintén ezer és ezer volt már. Ugyanolyan virágok, fák, ugyanolyan illatos mámor, e réges-régen kitalált tavaszból még mindig tart, hogy felpántlikázza néha a világot. És az örök Elemér boldogan járt az örök tavaszban, de a változót, az életet, amely mindig talál új színt, új históriát, amiért féljenek tőle, még nem ismerte.

Ekkor találkozott egy régi jó barátjával, Sándorral.

— Te Elemér — szólt Sándor — olyan szép a tavasz, ilyen varázsa nem volt még a világnak, ilyen méltóan a lelkemhez még nem sütött a nap.

Elemér fölnézett a fák között a napra, azután Sándorra, aztán a földre, ahol a fénytől foltos árnyék nyugodtan himbálózott a fü-

szálakon, vadméhek zsongtak, mint a tavasz fülzúgása, a sárgarigós lombok skáláztak, ringatóztak és a virágos gyepen összeviszsza kavarták a fényt az árnyékkal.

— Szép napra virradtunk jó barátom — szólt Elemér — és ha nem lesz szép, oldalba rugjuk, hadd higyje a vén bolond, hogy ő rugott fel bennünket. Mi jót kacagunk majd az egészen és elölről kezdjük, tavasz mindig van és ha nincs, hát csinálunk.

— Ugyan miből? — csodálkozott rá barátjára Sándor.

— Szerelemből! — kacagott fel Elemér.

Hm, hm— lóbálta meg a nyakát Sándor egyszer jobbra, azután balra, mintha ezt a furcsa megoldást egyszerre akarta volna lenyelni. Jól mondod, barátom, így gondoltam én is.

És a két régi jó barát nagyot ugrott örömében, megoldották és kijátszották az életet. Úgy látták, hogy ezen a kijátszott élet is mosolyog.

Félóra mulva értek vissza a nagy városba, ahol lázasan, izzadtan vibrált a másik élet, amit nem lehet ilyen könnyen kijátszani. Autók, izzadt munkások, villamosok, paloták — milyen szépek ezek is tavasszal és a két barát derült arccal ment be egy csinos kávéházba. Leültek és tovább szőtték csinyjeiket az élet ellen s várták, hogy az mosolyogjon rajtok.

Kis idő mulva abbahagyták a beszélgetést. Sándor újságot vett fel és olvasott. Elemér tárcájában kotorászott.

Régi levelek voltak, mind egyforma papíron, egyforma írással, némelyikben préselt ibolya, a másikban nefelejts.

Sándor olvasott. Igazi tavasz most volt először életében, győzött az a nagyhangú vezércikkeken, kezében lehanyatlott az újság és maga elé, bámult hosszasan, mosolygott néha, mint az angyalokkal álmodó gyermek, mosolygott befelé, mint a kijátszott élet.

Ha nem lesz tavasz, csinálunk! És amint így előre nézett, látta Elemért. Az is úgy befelé mosolygott, úgy elmerült, mint ő, most már egyformán ketten voltak egymás mellett örök Elemérek az örök tavaszban.

Elemér nem vette észre Sándort, valamit nagyon nézett, az a valami sokat jelenthetett. Sándornak a szeme egyszer megakadt a leveleken. Vér futott agyára, szólni sem tudott.

Ott volt egy fénykép Elemér kezében, egy fiatal lányarc, nyakán rózsafűzér, homlokán aranyszallag . . .

Sándor alatt kiegyenesedtek lábai és kivitték a teremből. Ott zúgott, zakatolt az élet, ébren volt, izzadt, nem mosolygott. Sándor jól látta nyitott szemeit, de nem mert belenézni, írtózott vele pillantást váltani, behunyta szemét, mígnem hirtelen mindennek vége volt . . .

Elemér későn vette észre, hogy Sándor kijött, utána ment, mire utólérte, egy nagy csődület volt az utcaközépen.

Elütötte a villamos! A nagy csődület meredt szemmel bámult, mint a kijátszott, rászedett élet. Pár perc mulva odaért valaki és utat tört a tömegen, senki sem ismerte. Elemér sem vette észre írtózatos lelki tusájában. Az idegen nézte, nézte az elütött embert, de nem

szólt. Fiatal, üde volt az arca de hirtelen mintha szemére hályog szállt volna, üres szemmel nézett a világba, mint egy hulla, szeme körén ráncok verődtek, valamit keresett és megtalálta, az Elemér tekintetét...

— Egy fiatal, de most egyszerre ráncos lányarc volt, a nyakán rózsafüzér, a homlokán aranyszallag. Elemér ránézett, de hirtelen nem ismert rá, az a néhány perc egészen elváltoztatta. Futásnak eredt, Elemér pedig felsóhajtott s megindúlt ki, vissza a szabadba, ahol ezelőtt egy órával voltak, ment, megkeresni az elveszett tavaszt . . .

Harminc éven keresztül kereste míg végre megtalálta ezt a tájat egy kis szobában, összeszáradva egy festményen, de a madárdalt és virágillatot belepte a por . . .

Azóta minden évben kialszik egy-egy láng a ragyogó csilláron, márcsak az emléke, a rózsa van meg, a mult idők emléke is a poros sötétség végtelen útján bolyong, gyönge ahhoz a mécs, hogy világot vessen rá. Úgy éltek ezek a régi képek a dohos falak között harminc év óta, mint ismeretlen vendégek lábnyoma, fény és hang nélkül, homályosan, mint a megfagyott lázálom.

*

Az öreg Elemér fásultan, egykedvűen töltötte napjait, a zajos nagyvárosban élt, hol ügyvéd volt, de már három éve becsukta irodáját. Egészsége erősen megromlott, gyakran napokig sem mozdult ki, hol díványán feküdt, hol íróasztala mellett ült és öregek szokása szerint tett-vett. Szobája ízlésesen volt berendezve, de hiányzott a gondos kéz nyoma és a meleg. Az ajtó fölött régi családi címer nézett komoran a szemébe, melyre szomorú fényét szórja téli estéken a kályha tüze. A szobában egyetlen kép van, egy arckép, a rózsafüzéres, üde és eleven mint harminc esztendővel ezelőtt, ez megmaradt örök-ifjúnak, szemei mosolyogtak, mert nem látták az életet. Szemben volt az Elemér ágyával s valahányszor Elemér felébredt és rátekintett a képre, azt gondolta, hogy tovább álmodik.

Az öreg minden héten megtette szokott útját, volt valami a régi idők fonnyadt virágillatából valahol elrejtve, a Sándor sírjánál, ide ment el néha Elemér egész életén végig nézni. Sándor szülei rég meghaltak, azóta a sírt maga Elemér gondozta, a járókelők úgy emlegették, mint egy eszelős öreg urat, aki télen is kijár a havat eltakarítani és a borostyánt megöntözni. Nyáron egész délutánokat töltött kint, beszélgetve a virágokkal, egyet mindig letépett és reszkető kezében figyelte, mint rezegnek a virág szírmai. És ilyenkor úgy érezte, hogy lelke mélyén abban a kis sötét szobában is megrezegnek és összecsörrennek a kialudt csillár poros üveggyöngyei és a megzavart mécsvilág szemrehányóan sóhajt fel:

„Néha milyen kegyetlen az élet!"

Azután hazafelé vette útját de a sírról hozott virágot kint hagyta, nem merte bevinni a szobájába, nehogy meglássa és megijedjen tőle az a régi, mosolygós kép. Még a lábáról is letörölte a port, nehogy

elárúlja magát, hogy hol járt, mert akkor a kép sírva fakadna, eszébe jutna, hogy mi történt ezelőtt harminc esztendővel.

Ha jó idő van, vagy az ujságos késik, többnyire a temetőbe megy, fejét lehorgasztja és nem figyel a járókelőkre. Csak azt vette észre a multkor, amikor a hídon keresztülment, hogy egy négy-ötéves gyermek egy krajcárral játszott. A krajcár kiszaladt a gyermek kezéből és legurult a hidról, le, egyenesen, visszatarthatatlanul és elnyelték kegyetlen hullámok. A gyermek sírvafakadt és olyan keservesen nézett le a vízre, hogy az öreg szeméből is megeredt egy-két könny és árván pergett le fehér szakállán. De ő nem mert lenézni, mert félt, hogy amit ő elvesztett, felkél a hullámok fenekéről és a szemébe néz. Kivett zsebéből egy krajcárt, odaadta a gyermeknek és az olyan boldogan ment tovább, hogy az öreg eltakarta szemét és megindult szokott útján, fejét lehajtva, nem figyelve a járókelőkre. És lelke mélyén abban a kis szűk szobában, azon a festményen, ahol végtelen tenger van hajó és sirály nélkül, a szürke habok alatt sok régi lim-lom között hever egy krajcár.

Amint Elemér kiért a temetőbe, meglepődve látta, hogy a Sándor sírján új virág nyílik, az egész sír rendbehozva, szépen kitakarítva. Az utakról fel van ásva a fiatal gyom, a rózsák felkötözve s a fejfán új koszorú. Megszokta, hogy ne csodálkozzon, mert körülötte új, szokatlan dolog nem történhet, leült a padra s gondolkozott. Kezébe vett megint egy rózsát és farkasszemet nézett vele. Pár perc mulva feltekintet, egy öreg anyóka jött vele szemben, a kezében öntözőkanna, észre sem véve Elemért öntözni kezdte a sírt. Majd ránézett Elemérre, kissé megremegett, úgy látszott, mintha halálos álmából riasztották volna fel.

— Mit keres itt jó asszony? kérdezte Elemér olyan különös hangsúllyal, hogy az öreg asszony elsápadt, mint aki a tetszhalálában látottakra emlékszik vissza. Egy pár percig zavartan állott, aztán mintha a nyári szellő lefújta volna lelkéről a remegést, olyan tekintettel nézett a sírra, mint aki örökre elhagyta és mégis vádol.

— Erre jártam — felelte az asszony — nagyon elhanyagolt sír ez s a neve olyan ismerős. És az „ismerős" szóra harminc év emléke oldódott fel lelkében egy alig hallható sóhajtásban.

Leült Elemér mellé, olyan jóságosnak tetszett előtte ez az ismeretlen öreg úr és épen olyan szomorúnak, mint ő.

— Igen, ismerős a neve — folytatta — sőt több, talán ismertem is valamikor.

Elemér tovább nézte a rózsát és az asszony látva, hogy nem kiváncsiskodik, tovább beszélt, csak azért, mert olyan jól esett.

— Ismertem ezt a fiút, nagyon jó lélek volt, régen volt az bizony! Ismerőseim mind mondogatták, hogy miért nem törődöm vele, holott ő minden éjjel virágott hozott az ablakomba.

Leszakított ő is egy rózsát és nézte sokáig, úgy, mint Elemér.

— Talán épen ilyen virágok voltak — szólt az asszony — akkor én tényleg meg se néztem, pedig azok nem sírról valók voltak. De

én akkor mással törődtem, egy szebb és vídámabb fiúval, akinek nem ilyen szép, eleven rózsát, hanem préselt ibolyát és nefeletset küldtem leveleimben.

És Elemér lelkében a végtelen, mozdulatlan tenger, mely alatt harminc év emléke és egy krajcár nyugszik, megmozdult és hullámzani kezdett. Vele szemben, a másik dohos falon a fiatal, ráncos lányarc nyakáról eltünt a rózsafűzér és homlokáról az aranyszallag. Szeméről elszállt a merev ijedtség és nagy, örök béke foglalta el helyét, haja megőszült s kezében egy sírról tépett rózsát tartott és nézte megbékült, bűnbánó, öreg szeméyel . . .

— Háromszor láttam a jó fiút életemben — folytatta az asszony — de ő engem biztosan többször. Negyedszer akkor láttam, amikor a villamos elütötte és én úgy néztem rá, mint egy tébolyodott, ott láttam utóljára a másik fiút is, akinek tekintete végigkaszált a lelkemben és én . . . én menekültem és harminc évig jártam az élet útjait.

Itt elhallgatott,száraz szeméből könnyek hulltak a rózsára, talán épen úgy mint annak a fiúnak egy másik virágra, melyet éjjelenkint az ablakába tett.

Mire felnézett, Elemér nem volt mellette.

Az asszony még sokáig ott maradt, nem törődve vele, hogy hallotta-e valaki, amit mondott, de úgy érezte, hogy sok minden meg van bocsátva.

Elemér pedig élte tovább egyhangú napjait, többet nem ment a temetőbe, van már, aki gondozza a sírt, egy töpörödött öreg asszony; félt, hogyha egymásra ismernek, legkegyetlenebb perc lesz szomorú életében.

Pár nap múlva egy ködös, nyári hajnalon megjelent valaki az elhagyott, dohos falak közt, hogy rendet csináljon és letörölje harminc év porát. Sorra járta a sötét zugokat, elvitte a kialudt csillárt, érintésére kiszáradt a mozdulatlan, hullámos tenger a falon, az öreg asszony képéről letörölte a port és még egy percre visszavarázsolta nyakára a rózsafűzért, homlokára az aranyszallagot. Azután ismét nyugodt, szárazszemű öreggé vált, megtisztult tekintetében visszatükröződött a sírról tépett rózsa, melyett kezében tartott, majd csöndesen lehunyta szemét. Az a láthatatlan valaki pedig elfújta a pislogó mécset, a komor falak eltűntek és a sötétség egy lett a végtelenséggel.

Reggel, amikor a takarító asszony bement a csinos, öreg lakásba, látta Elemért ágyán feküdni, mozdulatlanul, nyitott szemekkel. Szemben volt vele a falon a mosolygó, ifjú kép, úgy mint azelőtt, szemében fiatal kedv, nevető, gondtalan ifjúság, homlokán ragyogott az aranyszallag, a rózsafűzér egybefolyt arcszínével. És úgy nézett az Elemér szemébe, hogy az nem bírt lecsukódni.

Az öreget elvitték, de a kép a falról nem jött le sírját megöntözni.

Talán ott, ami ezután jön, minden jó lesz.

Salome-torzó.

Asztalomon furcsa Salome-torzó:
Márvány-öle hideg, mint csipke-párna,
Lankadt ágyékán alélt vágya hül,
De nyaka, keble büszke és parázna.
Tenyerén tálca s rajta súlyos homlok,
Egy véres moszat-szakál is lecsüng,
A kihunyt szem a messzeségbe révül —
Örök tekintet, melybe nem lesünk,
Mert vádol, öl, ha szánva megbocsájt is,
Az élet-dalnak fáj a ballada,
Szépült feje a hullott szent feje,
De szeme emberszem: a föld tava.

A tánc, az ének meghalt s szünne csönd is,
Zárt ajka ha élő szóra találna,
De minden mozdulatlan rajt s kegyetlen,
Furcsa Salome: megölte az álma.
Szélvész-szilajan ropta csodált táncát,
Messze villant testének szikra-vágya,
Most didergőn gubbaszt e drága fővel —
Halálos volt a tánc: letört bokája.
Ha húsból lett volna a karcsú teste
S meleg vérből a síró, puha száj:
Éine! — s dereka lobogna, mint a fáklya —
A hús nem törik, csak örül és fáj.

Ha húsból lett volna! — de kőszobor volt,
Az élet-táncnak szédült colonne-jába
Csak egyszer lépett s végzete elérte:
Bűnös leány, lehullott szép bokája.
Most kőbörtönben él s bár vágya árad,
Nem lépi túl teste márvány falát,
Megfagy rajta tragikusan, örökre
Az élet máza: hófehér halál.
Szidják groteszknek, torznak és silánynak,
Előttem: drága, megkínzott remek,
Csak bánatával él és így — egész!
Szobrász, ne gyógyítsd meg e szent sebet.

DOBOS LÁSZLÓ.

Az öreg Petrusz fogadása.

Irta: LOSONCZY LÁSZLÓ.

A nagy kocsmaasztalt körülülte a rendes vasárnapi kompánia. Mint mindig, most is az öreg Petrusz vitte a szót, bíró uram meg igengetett neki. Nemcsak Petrusznak igengetett Ókigyelme, hanem mindenkinek igazat adott, — ezért mondták áldott jó embernek. — Petrusz ezért igen szerette, mert mégis megbecsülni való, ha valaki, akinek módja volna benne, hogy keresztbe állítsa a szekeret embertársainak, — még a rögöt is eltapossa, hogy puhára lépjenek. Petrusz hát beszélt, szürke szeme ragyogott, bíró uram igengetett, nagy bajusza mozgott, de hang nem igen jött ki alóla. A többiek hallgattak, nagyokat húztak a borból. Jó bora van most ennek a kutya korcsmárosnak. A harmadik határból idejárnak a menyecskék nagy befont üvegekkel, a legények meg a szomszéd járásból is át-átjönnek egy jó pohár borra. A kocsmáros örül, ha borát kérik, de ha azt kérdezik, honnan való, úgy hallgat, mint a csuka. Ugyan hiába hallgat! A falu szája, Gergelyné, máris tudja a bor fészkét. Azt beszéli, valami karácsondi embertől vette, bizonyos Bakó András nevütől, aki úgy leste el a boszorkányoktól Szent György éjszakáján, mit kelljen a borral csinálni, hogy olyan szagos legyen akár a szép lány ültette bazsalikom. Az öreg Petrusz hallotta a mendemondát, intett is mindjárt a hírhozónak: — „Nem kell a borral semmi parádét csinálni, meg kell inni, oszt megvan."

Úgy is lesz, amint mondja. Az üvegek ott sorakoznak feszes glédában az asztalvégen. Igy rendelte Petrusz István — a szomszéd erdész zsebére, aki nagyon csendes máma, mintha kedvét szegték volna. Kajla Kovács Péter, a kompánia negyedik tagja meg is kérdezte, mi baja? Nem szólt semmit, csak köhintett. Az öreg bíró hunyorított egyet Kajla Kovács felé, mintha mondaná: — „Nem jó ezzel a kutya Petrusszal kikezdeni semmiképen. Lám, ez is hogy megjárta."

Meg bizony! Először másfél napig lelte a hideg; az új sapkája is tönkrement s ráadásul most még ő fizeti, ami kontót Petrusz csinál. Fizeti a jó szagos bort, amelyik fogytán fogy és úgy szakad Petruszba, mint a ladányi kutyába a menkü. Ami igaz, igaz. Az öreg minden-

nél jobban szereti a bort. Ezért is ül mindig a korcsmában. A divényi gróf ugyan azért fizeti, hogy az erdőt vigyázza, de Petrusz azt mondja, van az erdőnek elég esze, vigyázzon magára.

És az erdő vigyáz. Nedves földje, puha gyalogútai megőrzik a tilosban járók lábnyomát. A falu nem tud hová lenni, mikor Petrusz rászól egy-egy menyecskére: — „Zsuzsi, te aztán máskor úgy menj fáért, hogy meg ne lásson az erdő!" Zsuzsi bizonykodik, hogy ő nem volt fáért, hisz nincsen rőzse a házatájékán egy marékra való sem. Jöjjön el az erdész úr, nézze meg. Petrusz erre csak visszaszól: — „Ejnye talán rosszúl láttak mégis, talán nem te voltál ott ebben a kék szoknyában, sárga kendővel a vágás alatt." — Zsuzsi erre megijed, nem szól, hímez-hámoz. Petrusz pedig megcsipkedi a karját: — „Mondom talán nem te voltál, de máskor mégis úgy menj oda, hogy meg ne lásson az erdő, mert annak is megvan a maga két látó szeme és mikor este keresztül megyek rajta, mindent elmond." — „Az uradnak is tudnék valamit mondani" — teszi hozzá, mire a menyecske úgy eltapos onnan, mintha mérges kígyóra hágott volna . . .

A divényi gróf hát nem nagyon törődik vele, hogy Petrusz inkább a korcsmában lakik. Az erdőt onnan is jól megőrzi, a többi pedig nem esik latba. Meg aztán ha vadászatról van szó, ott Petrusz István az első. Nincs olyan vad, amelyik kikerülné a puskáját, ha utána veti magát. A tallért a levegőben negyven lépésről is eltalálja. Most is egy lövése csinálja a szomszédnak a nagy költségeket. — Ez volt a fogadás! A beteges, heptikás szomszéd erdész azt találta mondani, hogy van ő olyan jó lövő, mint akárki ezen a vidéken. Már pedig Petrusz István előtt ne hencegjen senki. Bele is szólt mindjárt a szomszéd erdész beszédébe. Szóból szó lett, beszédből fogadás. Azt mondta Petrusz István: — „Hallod-e, szomszéd, aszondom neked, hogy ötven lépésről úgy lövök bele a sapkád közepébe, a gomb alá, hogy ha egy újjnyival lefelé hibáznám, akkor csak volt Mákony Mihály!"

A szomszéd italos volt már, ráállott a lépre, ott ragadt. Másnap izente meg, hogy ő bizony ki nem áll Petrusz puskája elé. Fogjon valaki mást magának.

Petrusz emlegetett valami hitványságot, de csak visszaizent: — „Minden meglesz, csak a szavad tartsd, Mihály."

Petrusz aztán az erdőlegényét állította oda. Nem félt az egy szikrát sem; ismerte már Petrusz iszonyú éles szemét . . . Csak azt az egyet kötötte ki, hogy ne a saját sapkájába álljon oda.

A nevezetes lövéshez Petrusz az öreg bírót hivta el tanúnak. Az öreg bíró hümmögött.

— „Ejnye-ejnye, ez már valóságos istenkísértés! Nem jó játszani Őszentfelségével . . . Mindnyájan tudjuk kegyelmedről, hogy nincsen olyan puskás még egy ezen a fordulaton. Békéljenek meg és ne műveljenek ilyen pogány dolgot kigyelmetek!"

Petrusz nem hagyta magát. Addig beszélt, míg a bíró rá nem állt, hogy elmegy tanúnak, és még ő hív másikat. Elhivta pedig Kajla Kovács Pétert.

Tanúk ugyan nem kellettek a lövésnél, mert a fukar szomszéd maga is megjelent, de annál inkább szükség volt rájuk az áldomásnál. Mert ugyan mit csinált volna Petrusz tizenöt liter borral egy ültő helyében? Ha ennyit elbir, akkor már akár a Krivány patakot is megihatná — ha borrá válna.

Ennek a tizenöt liternek a betöltése foglalkoztatja most a négy derék embert. Petrusz beszél a régi jó időkről, erdészlegény koráról, katona idejéről. Bíró uram felmelegszik az itókától, kigombolja a lájbiját. Nini, az egyik pityke épen hogy egy szálon lóg a helyén. Még elveszti . . . A szomszéd búbánatosan iszik: ha már fizet, iszik legalább érte!

Hallgatagon ülnek. Petruszra figyelnek, aki már kifogyva a katona életből, most vadász-kalandokat mesél. Kajla szaporán pislog. Egyszerre csak közbeszól: — „Ha már szarvasról van szó, azt én is eltalálom ott, ahol épen akarom." Petrusz kapva kap a szón: hozzászokott, hogy nem mondanak neki ellent. — „Ejnye — mondja — azt már igazán szeretném látni!"

— „Állom, amit mondtam — feleli Péter — csak a saját töltésem legyen a puskámban."

A szomszédok ráfigyeltek a beszédre. Bíró uram szelíd szemrehányással néz Péterre . . . Mákony, a szomszéd nem szólna egy fél szót a kerek világért sem, — hadd fizessen más is, gondolja magában.

— „Menjünk az erdőbe. Megmutathatja akár a mai szent napon is s én öt litert teszek egy ellenébe" — veti oda Petrusz István.

— Állom öt literig — feleli Péter. —

Elindulnak. Az öreg bíró ugyan már kívánná az ágyát, de csak nem engedik haza. Péter ellenben haza néz a töltés miatt.

Az öreg Háj zúg mikor belépnek. Egyébként nagy a csend, csak a korhadt gallyak ropognak a lábak alatt. Egy tisztás szélén megáll Petrusz és Péter kezébe adja a puskát. Várnak . . . .

Éjfél felé megelevenedik a tisztás. Petrusz rászól Péterre: No most!" Egy gyönyörü szarvas ott legelt tőlük vagy nyolcvan lépésre. Péter lőtt. A hatalmas vad iszonyú bőgéssel szökött fel; de nem szaladt el. Elterült, elnyúlt a szagos pázsiton.

Ez lett a halotti ágya. A sarlóhold előbújt a Háj fái közül és megvilágította a ravatalt. Mindnyájan némán, lábuk gyökerezetten álltak az avaros, lankás tisztáson.

Petrusz ocsúdott fel leghamarább. Odament a gyönyörű vadhoz; kivette a kését és megtágította a seb nyilását. A vér ömlött és az emberek magukonkivül hízlalták szemüket. — Pompás lövés! — dörmögte Petrusz. Fogdosta, tapogatta a lövés helyét. Amint egyszer jobban hozzányúlt a sebhez, egy golyó fordult ki belőle. Szép szürke golyó; az egyik oldalán ezüstösen csillog. Nézi az öreg Petrusz, forgatja. Nini! kereszt van az oldalán bevésve: Sok-sok emlék rajzik a kis golyó nyomán . . . . Hitetlenül nézi a keresztes golyót, és azt is, aki küldte. — Ha nem tudnám, hogy nem . . . . dünnyögi. De nem fejezi be. Jobb azt ki nem beszélni, jobb azt el nem mondani. — Akkor jönne csak bajba Kajla Kovács Péter . . . Mert az erdőmérnök ugyanilyen golyót hord az óraláncán aranyba foglalva. Itt kapta egy éjjel valami lesipuskástól . . . .

— „Ejnye Péter, sohasem hittem volna" — mondja szemrehányóan. Azzal fogja híres puskáját és elindult. A többiek utána. Nem beszélnek; csak az öreg Háj fái zúgnak, ropognak.

Bíró uram nagyokat szuszog; a szomszéd erdész meg-megáll, hol Petruszt, hol meg Kajla Pétert nézi.

A Háj szélén, öregbíró uram nem állhatja meg szó nélkül:

"Ejnye, ejnye, mégis csak elveszet az a lógó pityke" . . . .

Én nem tudok örülni . . .

Eltikkad a fuvallat-enyhe május is,
Lilás orgonák szirma porba hull,
A gyöngyvirág illata elenyészik —
Balul végzünk testvérem, balul,

Én nem tudok örülni:
A hős is elgyávul, rút lesz a legszebb,
Halál keze borong száz zsenge arcon,
Őt érzem mindig s riadtan menekszem.

Én nem tudok örülni:
Csak elfogy rendre minden, ami van,
Rövidke pillanat is kirabol,
Csak elkoldusodunk mindannyian.

Én nem tudok örülni,
Ha csókolsz s kezed odaér kezemhez —
Sírok a fűszálon, kicsiny bogárkán,
Mert tudom holnap vége, vége: nem lesz!

MIHÁLY LÁSZLÓ.

Kék szem.

Nem tudom miért, de hosszan nézem,
Nem kérdezem, hogy kié e kék szem,
Csak nézem.

A szem mögött az arcot sem látom.
Ifju, vén, ellenségem, barátom?
Nem látom . . .

Nézése, mint kék nyári felleg,
Ugy suhan el a fejem felett . . .
Énekelnek . .

Hallom távol az aratók szavát,
A pacsirtát, az Isten madarát
S vig dalát.

. . . Nem fürkészem: kié a kék szem,
A látásával egészen
Megelégszem.

Az arcot sohasem is látom,
Mindegy: ellenség, vagy barátom:
Én a nyarat látom.

LÁNYI KÁLMÁN.

KÖNYVSZEMLE.

LIRAI ANTOLÓGIA. Szlovenszkói és Ruszinszkói magyar költők alkotásaiból. Szerkesztette: Sziklay Ferenc, Berlin 1926. Voggenreiter. Hangsúlyoznunk kell, mielőtt az összeállításhoz hozzászólnánk, hogy egy ilyen antológia régen szükséges volt. Szükséges volt egyrészt a közönség számára, hiszen ilyen kiadás a legjobb közönségszerző mód (és nem közönségrontó, mint egyesek hamisan tanítják.) Az olvasónak — hiába — sem ideje, sem módja minden poétával külön-külön megismerkedni; míg egy ilyen gyűjtemény könnyen odavezeti, ahol kielégítheti igényeit. Amíg nem választott, addig könyveket sem vásárolt az u. n. művelt olvasó. Ilyen antológia pedig különösen alkalmas egyesekre felhívni a figyelmet, akiket nem ritkán azután egész pályájukon végigkísér az olvasó. A vállalkozás szempontjából is jogosult: a szakemberek, a kutatók sem nélkülözhetnek ilyen virágcsokrot, amelyik az egész kert illatától terhes. A vállalkozás jogosultsága mellett feltolúl a másik kérdés: alkalmas ember valósította-e meg a feladatot?

Két ember jöhetett számításba: Farkas Gyula vagy Sziklay Ferenc. Mindkettő közös a felvidéki magyar irodalom féltő, gondoskodó szeretetében. Mindkettőjük receptív alanyisága eleven biztosítéka annak, hogy a művészi szemponton kivül nem lesz más mozgató erő az anyag kiválasztásában. Mindkettőjük ügybuzgalma, lelkiismeretessége, józan judiciuma, személyes nagy ismeretségük és népszerűségük mind valósággal predesztinatív tényezők, amelyek kizárták, hogy más nevet mégcsak említeni is lehessen. Mégis recenzor jobbnak látja a Sziklay-féle megoldást, akinek központi elhelyezkedése és állandó egyhelybenlakása ezt a megoldást követelte. De a felvidéken elfoglalt poziciója is az ő javára billenti a mérleget: mint a Kazinczy Társaság főtitkára és a Könyvbarátok lelke már hivatalból is gyakran érintkezik írókkal.

A fentiek után szinte bőbeszédűség megállapítani, hogy a kötetben úgy az öregek, mint a fiatalok generációja egyaránt szóhoz jutott. Mégis leírtuk ezt a megfigyelést is, mert a recenzor feladatához egyaránt hozzátartozik annak a megállapítása, hogy a kiadás mit valósított meg és mit mulasztott el megvalósítani. Ez kétségtelen érdeme az antológiának, mert hiszen az eddigi próbálkozások lokális jellegű és jelentőségű kísérletek maradtak. Az öregek generációjából ott találják Darvas János, Jankovics Marcell, Juhász Árpád, Kersék János, Komlós Aladár, Rév József, Sárosi Árpád, Szeredai-Gruber Károly, Sziklay Ferencz és Telek A. Sándor verseit. A fiatalok Földes Sándor, Győri Dezső, Nátolyáné Jaczkó Olga,

Mária Sándor, Mécs László, Merényi Gyula, Mészáros József, Ölvedi László, Páll Miklós, Berkesné Palotai Boris, Sebesi Ernő, Simon Menyhért, Szenes Erzsi, Tamás Lajos, Urr Ida, Wimberger Anna. 26 költő, 147 verssel képviseli a felvidéki lírát. Vajjon méltóan képviselik-e, vajjon mindegyik vers alkotás-é, amint azt a címlap büszkén hirdeti?

Bizony sok gyenge versike és sok vicinális poéta akad a kötetben, akik nem igen fogják a felvidéki irodalom hitelét erősíteni.

Recenzor úgy látja, hogy egy kicsit túlbüszke ezeket a sokszor pongyola, sokszor kiforratlan, sokszor az értelmetlenségig zagyva versikéket alkotásokul beállítani. Még Mécs Lászlónak valamennyi itt levő verse sem alkotás. Azt hiszi recenzor, hogy az általa nagyrabecsült szerkesztő a viszonyok nyomasztó hatása alatt volt kénytelen a művészi mérték mellé még egy másikat is beállítani a politikait. Földes Sándort nem a poéta Földes Sándor segítette be a felvidéki poéták ideiglenes walhallájába, hanem Földes Sándor, a demokrata képviselő. Mégis többször, az esetek túlnyomó részében szerencsés kézzel válogatott a szerkesztő. Így az öregek verseinek kiválasztása aránytalanúl jobban sikerült, mint a fiataloké, bár itt is sok szerencsés esetet sorolhatnánk fel. A dolog természeténél fogva nem térhet ki recenzor minden esetre, de minden „elnézés" mellett is érdeme a kötetnek, hogy a felvidéki irodalom értékeit lehető hűen tükrözi. — Manapság szeretnek külön, regionális irodalmakat emlegetni, a legtöbbször úgy képzelik el, hogy most már mindenáron valami újat kell kimasszírozni magukból a vidék poétáinak. Ami a felvidéket illeti, itt általánosságban örvendetes és biztató jelenséget kell leszögeznünk. A régi és újabb magyar irodalom hagyománya eleven hatóerő a felvidék lirájában: Csokonai, Batsányi, Petőfi, Ady szívük vérével írott prófeciája. A felvidék regionalizmusa, mely fizikailag már megvan, ezeken az alapokon egészséges irányban fog fejlődni.

A kötet külső kiállításáról kell még szólanunk. Egypár jelentéktelen sajtóhiba nem teszi a kötetet élvezhetetlenné. Nagyon helyes dolog volt az egyes költők elé rövid ismertetéseket adni, bár ezek néhol bővebbek is lehettek volna. Nem méltatások, de egypár — sokszor a költő megértése szempontjából fontos — adat nagyobb sulyt adott volna a kötetnek. Az sem mellékes körülmény, amit a szerkesztő figyelmen kivül hagyott, hogy egy poéta mikor írta meg versét, melyik kötetében jelent meg. Egy adandó másik alkalom azonban minden bizonnyal ilyen várakozásokat is ki fog elégíteni.

LANGHOFFER PÁL.

VINCE GÉZA: Igehirdető poeták; Poetai igehirdetők. (Budapest, 1926.) Két költő és két pap s mind a négy kálvinista. Aki írt róluk, maga is református pap. Szükséges ez előrebocsájtás, mert jellemző dokumentum és sok mindent

magyaráz. A barát, a tanítvány, a hittestvér, a pályatárs veti papírosra e könyvecskében memoárszerű karcolatait, kissé kálvinista színezéssel. Pl: „Honnan e mély, szemérmes szerénység? Nem-e a magyar s elsősorban a kálvinista magyar léleknek jellemvonása?" — írja egyik tanulmányfejezetében. Hát Ady Endre? Róla vajjon miképpen vélekednék? — A két tárgyalt költő: Bárd Miklós és Áprily Lajos. A róluk szóló rész érdekes, megvilágító s objektív elismerésre is méltatható. Különösebben e két erdélyi poeta művészi kifejlődéséről, műhely titkairól, életükről, napvilágra jutásuk körülményeiről írott dolgok figyelemre méltók: a kidomborodó biografiai jelentőség a későbbi kutatók számára lesz becses. — A tárgyi elemzésben is ezen adatok alapján fog. E körűlmény néha bensőbbé teszi az érték átfogást, de a szubjektivitásnak is jó talajt nyújt. Általában jellemezve: inkább lelki (néha egyoldalúan vallási szemszögből nézett lelki) analiziseket kapunk, mint irodalom-esztetikai méltatásokat. De el kell ismernünk, hogy a Bárd, — és Áprily — költészet jobb megértéséhez nem kis mértékben hozzá segit. S ezzel szerző, célját — úgyhiszem — legalább száz percentben diadalra vitte; a mi örömünkre is. A két „anonymus literator" (különösebben a finomtehetségű Áprily L.) ma már nem anonymus, de literator sokszorozottan; s ebben része van Vince Gézának és köszönet illeti őt az Áprily szerzői-estjének megrendezéséért is, amelynek hatalmas sikere nagyban kiegészítette, fokozta a könyv írójának Áprily-kultusz létesítésén fáradozó törekvéseit.

A könyv második fele Ravasz László és Czeglédy Sándor református papi nagyságokról zengi dicshimnuszát. A kettő közül Ravasz püspöknek pártjelentőségen túlnövő, a magyar regeneráció, az igéretes magyar Jövő szempontjából is elismerést érdemlő működése és tiszteletreméltó egyénisége szélesebb érdeklődésre is igényt tarthat és megbir. E kiváló püspök nem mindennapi értékeit, fényes tehetségét, nagy kultúráltságát, poetai lelkületét, lelkiismeretességét, szónoklati biztos és óriási sikerének a titkát, szerző ügyesen állítja az olvasó lelki szemei elé és érzékelteti meg. Ravasz lelkében egy újságíró, költő és igehirdető él egyszerre . . . Az erdélyi lélek benne emelkedett a legmagásabbra s az ő lelkében szállott legmélyebbre alá . . . ő érezte át a legnagyobb örömöket s ő élte át a legnagyobb keresztet Erdélyben . . . benne van az egész Erdély desztilálva, fínoman, mint a fenyőfa tobozában a Hargita illata s a „Ringató" ízében az alvinci hegyek felséges aromája stb. — mondja róla jóismerő, egykori tanítványa. Jellemzése teljes és plaszitikus; hangja az áldozó, tömjénfüstöző, csodálkozó tanítvány lelkes, képgazdag, szóvirágos, rajongó, meleg és áhítatos hangja. Ez az őszinte áhítatosság és bensőséges meggyőződés hatásának legfőbb ereje; református prédikátori erény. — Resumálva az eddigieket: Vincze

Géza jó tollú, ügyes értelmes ember; tanulmánykötetét érdemes elolvasni, van új mondanivalója; de a propaganda-jelleg egyoldalúsága, elfogúltsága nélkül sem szűkölködik. Legközelebb szűkölködjék! KONCZ GÉZA.

„MINDEN MINDEGY." HOLICSY GYULA. Verskötet.

1926. őszén új költői nagyságnak igérkező tehetség indult útnak, hogy meghódítsa magának a magyar Parnasszust; Holicsy Gyula.

Az Ady Endrével megindult újszerű és teljes egészében Ady-stílú költészetnek a lelkes és — bátran kimondhatjuk — tehetséges követője. 1926-ban Budapesten kiadott „Minden mindegy" című verskötete errről a nagy Ady-szeretetről tanuskodik.

Amint említettem már, nagy Ady epigon, amelyet világosan lehet látni és érezni verseiből. Gondolat- és szófüzései, metaforái, érzésvilága mind-mind a nyugatos irány követőjét hirdetik. Holicsy inkább egy exaltált lélek benyomását teszi az olvasóra, aki ezt a lelki presszíót sokszor nem a költeményei javára fejezi ki.

Hogy mi inspirálhatta a versírásra, az verseiből tisztán ki nem vehető; inkább úgy lehetne mondani, hogy egy folytonos sötét lelki kétség rímbe-szedése a verselése. De korántsem szabad pálcát törni Holicsy felett! Nem! verseinek túlnyomó részében elárúlja az oroszlánkörmöket, amelyek oda predesztinálják őt is, ahol a többiek vannak...

Mindjárt a legelső verse, amely útra-bocsátó a kis füzetben, kivételesebb érzékről tesz tanuságot. Ebben a költeményben, az „Excelsior!"-ban, megismerhetjük teljesen az írót.

Nagy, merész álmokkal indítja útjára „Szent Vágyhajóját", amelyet a neki előírt pályán nem fog akadályozhatni semmiféle „korhadt forma-korlát". Szép szavakkal indítja el ezt a költészet-hajót, mint mikor az édesanya csókolja homlokon a távozói fiút:

„... És szállj végnélkülitávolságokonát!
Érckürtöd zengje merészen jelszavát:
— Excelsior! — Hahó!"

És ez az a vers, amely hívatva lesz arra, hogy ha Holicsy Gyula eléri a Helikont, verskötéteinek élére kerüljön. Ennél jobb és megfelelőbb viatikumot nem lehetne találni.

Holicsy Gyula nem részesül abban, amely Ravasz püspök szavai szerint a költőket megilleti: „a nagy költőknek megadatott, hogy hallgatásukkal fejezzék ki, érzékítsék meg azt, amit beszélni, magyarázni nem lehet oly szépen, oly sokatmondó tökéletességgel." Ő inkább csak a pillanatnyi impressziók költője, aki mindent úgy ír le amint érzi.

Különösképen látható az a kis verskötetnek első részében, az „Ünnepszerelem"-ben. Egy-egy kép megragadja és — versel. Egy-egy „vizió" suhan el előtte, „míg az éjszaka tűnve-tűn" és megörökíti ezeket az „Álomország bizarr fia."

Szereti nagyon a gyorspergésű, lakonikus verseket, amelyek drámailag hatnak. Összezsúfolja a gondolatokat egy-két rövidke sorba és egy-két mégrövidebb sorban bogozza ki a drámai cso-

mót. A lázas, vágtató élethajrát vázolja — sokszor — nagyon találóan, amely lázas tevékenység nagyon meglátszik „Elsuhanó expressz"-ében:

„Elsuhanó expressz.. öröm állomások:
Evoe! — száguld Vágy-vonatom!...
Hiába hívnak köznap-csókolások,
kis ölelések: — Vakon robogok
időbe, térbe, kék messzeségbe!..."

Nagy művelője, sőt talán specialistája a drámai szerelmi költészetnek. Ilynemü versei egy vergődő lélek panasz-sikolyai, amelyek burkoltak, de annál többet mondók, egy-egy pillanatnyi — talán nem is szivből jövő jókedv mámorától. A „Szeretném" c. versében írja:

„Szeretném a szemeidet látni,
amikor már semmit sem látnak..."

Egy másikban, a „Tudod-e" c.-ben egy új, színpompásabb világot lát és a multba mégis mindig a „szintelen napok homályát" látja. Ez a színtelen homály kíséri végig az egész köteten, amelyből szabadúlni akar, de csak annál mélyebbre fokozódik, egészen addig, amig csak nem lesznek „Komor Accordok".

A „komor accordok" tetőzik aztán be azt a sötétenlátást — mely mégsem nevezhető pesszimizmusnak, hanem inkább sötétebb realitásnak.

Mélységes fájdalom-zengéssel mondja el gondolatait, a „komor accordok" kongó ércboltozatú sírok — léleksírok — csendjét bontják meg. Sokszor disszonánsan hat a gondolatok kifejezésmódja, sokszor a gondolatok rovására mennek a szófüzések. Egy-egy furcsa — és csak ebben kizárólagos egyéni! — szókapcsolással, melynek bizonyos fokú misztikumot ad, nem lehet és nem szabad lelki hangulatot festeni; mert ha a költő „csak fáj tovább untvilágba", nem gondolja, nem gondolhatja senki sem, hogy itt egy lélek tusakodásáról van szó...

Ez a nem eredeti egyéniség, amelyet saját maga jellemez a legtalálóbban, leginkább a „Komor accordokban" nyilvánúl meg. Ezekben a verseiben túlságosan meglátszik Ady hatása, amelyet le akar és bizonyos fokig le is tud vetkőzni, de teljességgel mégsem. Amelyik verse a legegyénibb, amely versében csak a gondolkodásmód rokonvonása egyezik csak Adyéval, az a verse a legjobbak közé tartozik s ez: „Illúziókért szálltam harcba."

E versében annyira mély a filozófia, annyira mélyek az érzések és annyira egyéniek a szavak is, amelyek így egyszerre csoportosúlva más-más versében nem fordúlnak elő, legfeljebb egyik-másik:

„... Tapasztalat-zátonyán kérdlek:
. Mester, a lelkek — és az arcok
miért csak végtelenből szépek?!"

A kis kötet harmadik része árúlja el leginkább azt, amit már egyéniségnek nevezhetünk.

Ebben a harmadik részben valóban „Tarka képeket" látunk, de itt már felfedezhetők mindazok a tényezők, amelyek szorzásából kihatványozódik a költő

legdrágább tulajdona : az egyéniség.

Izelítőt kapunk e nemű költeményekben az utánzástól, a káros hatásoktól ment eredeti gondolatkifejezésekből ; itt találunk egyéni versformát is ; olvashatunk talpraesett szókapcsolódásokat ; a metafórák, a szóképek, a kifejezésmódok, a gondolatritmusok is nagyon, de nagyon túlszárnyalják az eddigi verseit. Egy-egy disszonáns hang mégis belecsúszik itt-ott, de csakhamar elsimul.

E versei közül a legszebbek egyike a „Bajtárs már ne várjunk!" Mélytüzű hazaszeretet diktálta ezeket a sorokat, a legszentebb irredentizmus ihlette meg a tollat, amikor szenvedélyes hangon mondja :

„. . . Magyar városokban
— nincsen magyar nóta régen ;
segítségért zúg a harang régen ! . . .
Bajtárs már ne várjunk !
— tárogató zengje :
Magyar volt itt — s Magyar marad,
minden örökre ! "

Még csak a kis kötet befejező verséről akarok megemlékezni : a „Cosi fan tutte"-ról. A csendes lemondás, a bánat, az örökös élethajsza után az őszi virághullás, az örök pihenés az ember sorsa . . .

S ezzel be is fejezte első kötetét Holicsy Gyula. De hiszem, hogy nem az utolsót ; hiszen e nemzetnek, szüksége van azokra, akik betudják bizonyítani, hogy lelkük nagy, karjuk erős és nyelvük magyar ! Ezek közé tartozik Holicsy Gyula is, akinek még sokat és nagy keservek közt kell dolgoznia, hogy elnyerje a babért.

SZŐNYI JÁNOS.

ZULAWSZKI ANDOR : *Az újmagyar irodalom problémái.* Zulawszki megint szájába vette tárogatóját és a hamis hangok egész tömkelegét zudítja az új magyar irodalom felé. Csodálatos esemény, hogy a mai korban egy ember annyira bekötött szemmel járjon és oly patópáliasan, elfogultan ítélkezzen a dolgok fölött, mint Zulawszki. Az a kis társaság, amely az ő inspirációjára nem is oly rég megindult, ha igy halad a mindig visszafelé vezető uton, nemsokára igen kevés tagot számlál tagjai és pártolói között, vagy éppen bedugul, saját szavába fullad, pedig vannak tehetséges tagjai. Szép volt az indulás, amely szerintük abban kellett volna, hogy célt érjen ; hogy a magyar irodalom a helyes, igazi útra terelődjön, Mi is ez az ut ? Röviden : Petőfi, Arany, Jókai útja és a haladás, a más útra térés non plus ultra. Zulawszki most ujra hangot kapva — Zoltvány gondolataival és szavaival — nagyhanguan, de tudás nélkül, érzelmesen, de beleélés nélkül ; elfogultan támad az új magyar irodalom ellen. Nem mondok sokat, de ha könyvét az ő bálványképei, — amelyek az egész magyarság bálványképei, — elolvasnák a mai korban, mint

birálók, hát nem maradna benne egyetlen egy sor sem épen. Nem tudom Zulawszki olvasta-e valaha Gyulai kritikáit és nem tünt-e fel neki, amikor Petőfit és Aranyt védve Toldyt és Gregust azzal vádolja, hogy csak a multat látják, a jelenbe nem tudják beleélni magukat, pedig a fejlődő élet jelenségei ezt kivánják. Az élet pedig sohasem fejlődött akkorát, mint az elmult évtizedekben. Hatalmasat és gyorsan. (A természetben nincsen ugrás.) Ezt sokan nem értik. Nem értik, hogy Ady csiráit már Petőfi magában hordta, hogy a fiukkal a magyar irodalom felfrissült, hogy a dekadencia is szükséges volt, hogy a nagyhangu, mellveregető magyarság helyett a hörgő, megtépázott, szomorú magyarság ült át a lelkekbe, hogy a kultura újat követelt. Nem értik, hogy az új magyar irodalom megénekli az élet két főmozgatójának minden szépségét és rútságát, nem értik hogy a modern lélek minden zizzenése papirra vetődik. Ez a két főmozgató a nagy német tudós Bölsche szerint: az éhség és a szerelem.

Zulawszki azok közé tartozik, akik ezt nem akarják, de én azt hiszem nem képesek megérteni. Ő nem érzi Móricz Zsigmond könyvéből a magyar föld szagát, de megbotránkozik, amidőn *szerinte* erkölcstelen mondatokhoz ér. nem gyönyörködik Szabó Dezső egészséges, izig-vérig magyar világnézetében, de kajánul mosolyog ha elér az egy szóhoz: az istenit; a hepe-hupás Szilágy nagy fia megdöbbenti, mert ki merte irni, hogy „Héja nász az avaron." Szerinte nincs az új magyar irodalomban se hazaszeretet, se erkölcs, semmi... semmi... Benne mi van? Szóljon ellene a maga könyve, amely Zoltvány könyvének egyszerü lemondása, más szavakba való öltöztetése. Ez már igazán nem erkölcsös. (Ezzel a résszel, plágiummal Forrástanulmányok cimmel hosszabban foglalkozik az „Uj Élet" február-márciusi száma. Nekünk elég csak ennyit mondani.) Ilyen védelmezőre Petőfi, Arany, Jókai nem szorul. Adynak, Szabónak stb. nagyobb ellenségei voltak a magyar irodalom összefoglalására (bejelenti, hogy ilyen tárgyú könyve a sajtó alatt van) és az uj magyar irodalom megbirálására pedig reméljük más embert tartogat számunkra a sors.

ÁDÁM ZOLTÁN.

INNEN-ONNAN.

BÚCSÚZÓBAN . . .

Ami az enyém volt, az lassan elfogy, de ami az Istené, az örök. Engedd, hogy Istennek ajánljam azt ami az enyém, hogy a te lelked teljék be vele.

*

Mikor a felhők láncukat tépten gomolyognak az éj homlokára — összekulcsolt kézzel csodálom lehetetlen rövidségét a szépnek és a világosságot mimelő Hold-tányérnak hamis aranyait, mely nem más, mint a fogyó és növekvő életünk.

És te itt járkálsz e világos éjben. Te minden bámulatból formált Élet.

*

. . . Ezért mondom, ha lelked elve már világossággal, hátat fordíthatsz a világnak

*

. . . S hogy útközben le kell mondanod az életről: nem nagy dolog, de a jövőben bízni merészség!

*

Egy titkot azonban elárulok. Ott a színpad sarkában van egy tükör, ez a világ, nézz bele a világ tükrébe és meglátod magadat.

*

Nézd, mint bolyonganak öröktől ők. Két szerencsétlen vándora az életnek: a „Jó és a rossz" egymás mellett, dícstelen céljuk felé . . .

*

Oh mert a világon öröktől fogva vannak eszmék, melyeket vagy elismerünk, vagy elvetünk. De mindkét esetben igazak, mert Isten nevében bontják szárnyukat és az ő nevében zuhannak alá. — Miként a harmatok eltűnnek a nap tüzében — nyomukban tisztább lesz az élet! Oh tűnj fel már istenes napunk!

*

Mint a sugó fülkéjében, kinek ajkára van zárva a *darab* szíve, mely irányítja a lüktető színész-artériának folyását, úgy az élőknek irányítója az örök enyészetnek vélt prédái: a holtak szelleme.

*

Mert a vallás egy hatalmas kép csupán, melyet Isten festett nekünk. Amíg ezt nézzük és nem tudunk betelni a szent csodálattól — emberek vagyunk, de midőn tekintetünk másfelé terelődik — hasonlók leszünk az állatokhoz.

*

Éppen azért nem fogom megköszönni a vak koldúsnak soha azt, hogy láthattalak téged!

Te azonban légy irgalmas és ha majd én a telt erszényemet hálából a pénztelen életnek hajitom, — Te menj az uccai kol dúsokhoz és add oda filléreidet. —

*

Az élet igazat nem mondott soha!

*

Féld boldogabb szerencséd, lásd a sok végzetet, a boldogtalant mindég a boldog üzi ellened.

HERDA LÁSZLÓ.

IFJUSÁGI ÉLET.

PESTALOZZI-EMLÉKÜNNEPÉLY. A nagy pedagógus halálának századik évfordulóján megelevenedtek azok az örök értékek, amelyek Pestalozzit naggyá tették. Az emberszeretet, ideálizmus olyan eszmények, melyek nélkül pedagógus nem lehet, eme ideák felé fordítottuk tekintetünket mi is, a jövő generáció nevelői, amikor Pestalozzi emlékének ünnepélyt rendeztünk.

Az impozáns ünnepélyt *Dr. Gyulai Agost* egyetemi m. tanár, főiskolánk igazgatója, a „Botond" B. E. magistere vezette be elragadó ékesszólással, röviden vázolva a nagy pedagógus jelentőségét, kitérve azoknak a normáknak rendkivüli fontosságára, melyek Pestalozzit vezették s melyet nekünk is, mindenkor szem előtt kell tartanunk. Ezek a szép, örök érvényű igazságoktól áthatott szavak méltók voltak Pestalozzi emlékéhez. Az ünnepi beszédet *Vadász Béla*, a „Botond" B. E. vezére mondotta, melyben részletesen kifejtette, hogy mit köszönhet az emberiség Pestalzzinak. Gondolatokban gazdag előadása alapos felkészültségről ta-

nuskodott. Az ünepélyt zene- és énekszámok tarkították, meyek közül kiemelkedő volt *Varga Lusi* zongoraművésznőnek játéka Beethoven Sonate, Op. 27. No. II-jét adta elő művészi kidolgozással, finom technikával. A szép játék rengeteg tapsot aratott. Főiskolánk zenekara Mozartnak „Szöktetés a szerályból" c. darabját adta elő *Bahnert József* főiskolánk zeneprofesszora vezetése mellett. Az avatottkezű vezetőnek nagy hozzáértése, a zenekar tagjainak buzgósága sok elismerést vívott ki. Az énekkart *Jurassa Endre*, a „Botond" B. E. regőse vezette, akiben énekkarunk buzgó és tehetséges karmesterre tett szert. Az ő, valamint az énekkari tagok munkájának megvolt a méltó eredménye. A záróbeszédet *Ádám Zoltán* „Petőfi" törzsfő mondotta mélyérzésű szavakkal.

Az illusztris közönség nagy megelégedéssel távozott az ünnepélyről; Pestalozzi eszméi és élete mindenkor épülésére lesz a szépért és nemesért rajongó lelkeknek.

Az ünnepélyen számosan felülfizettek, fogadják ezúttal hálás köszönetünket.

KÖSZÖNET ÉS BÚCSÚ. Ismét elmult egy azokból a jövőnket és feltámadásunkat építő évekből, melyek alatt a jövendő polgáriskolai tanárok nagy és nemes célokért küzdenek. Építik a területi és lelki integritást és akik erre utat mutatnak, profeszszorainknak hálás köszönetünket tolmácsoljuk. Ők adják meg az irányt, melyen továbbra is haladnunk kell munkánk és ideálizmusunk útján, példát adva erre nekünk egész életükkel. Fáradozásukért csak a fiatal, tetterős lelkek hálája lehet méltó jutalom.

Köszönetet mondunk lapunk olvasóinak támogatásukért, érdeklődésükért, mellyel bennünket kísérnek. E folyóirat megteremtésének és fenntartásának nem anyagi érdek a célja; meg akarjuk mutatni, hogy a jövő nemzedék nevelése munkás és önzetlen kezekbe fog jutni. Meg akarta mutatni biztatásul a csüggedőknek, hogy a jelen nem olyan sivár, ha a benne élő emberek tartalmasak és bízók; célja volt örök emléket emelni talán rövid életű, de mindenesetre meg nem értett, haldokló főiskolánknak.

Egy fiatal tanárnemzedék ismét elhagyja az Alma Matert,de nem hagyja el annak eszméit. Ezeknek a jegyében fog tovább élni, mert úgy találja, hogy itt az igaz utat hirdették. Hogy tényleg mennyire volt igaz, megmutatja a jövő, ha eszméi meg állják helyüket a rohanó időben, akkor

ezekben az eszmékben főiskolánk még akkor is élni fog, amikor falai elnémultak.

Most búcsúra emeljük fel szavunkat és bajtársi jobbunkat nyujtjuk mindazoknak, akiknek céljuk — mint Isten — egy: integer Magyarország.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

É. L. Verseit köszönjük. Legjobb az „Október végén", nagy kár, hogy verslábai nem tökéletesek s emiatt nem azt közölhettük. Kijavítva egyike lesz a legeredetibb s legsikerültebb alkotásoknak, melyek manapság teremnek. Egy jön. Sziv. üdv.

S. P. (Nagykanizsa.) Nem mondunk kritikát, mert a versek azon aluliak. Manapság ilyet irni: nagyon komoly tünet.

HARANGSZÓ. Háromtucat vers közül egy meglehetős. Igen kedvező arány!

H. J. (Békésföldvár.) Az ügyet átadtuk a vezérségnek, hamarosan intézkedni fog. Üdvözlet.

ÉLET. Ha már három versszakot Adytól vett, a negyedikkel kár volt elrontani.

SZEMELVÉNYEK. Az értekezésben sok a tévedés. Gordon nem arab, hanem héber költő.

K. I. A szóban levő verset Gellért Oszkár irta. A Nyugatban megjelent.

KIS TÜKÖR. Nézzen bele és csodálkozzon.

H. F. A novella elég jó, de még nem üti meg a mértéket. A Sándor bácsi alakja sikerült, csak nagyon pipogya. Nála csak a papir türelmesebb. Miért akasztja fel magát, amikor minden kiderül? Nincs lélektani megfigyelése, fejlessze magát ebben az irányban, hiszen van tehetsége, stilusa dicséretre méltó.

SZ. Könyvismertetéséből egy kis részt — tévedése és súlyos ellentmondása miatt kihagytunk. A szubjektivitás és egyéniség nem oly ellentétes fogalmak, mint ahogy beállítja, sőt ellenkezőleg egyik meg sem lehet a másik nélkül. Különösen egy költőnél!

Kiadja: a Polg. isk. Tanárképző Főisk. „Botond" Egyesülete — Felelős kiadó és szerkesztő: Pongrácz Dezső.
Budai könyvnyomda és imakönyvkiadó IV., Váci-utca 21. — Telefon: Teréz 149-97.